

Epistola Pauli Apostoli ad Thes- salonicenses prior. Παύλου Αποστόλου πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἑπιστολή

πρὸς τὴν.

NOVA INTERPR.

VETVS.

CAP. I.

CAP. I.

Κεφάλαιον α΄

ΠΑΥΛΟΣ καὶ **ΣΙΛΒΑΝΟΣ** καὶ **ΤΙΜΟΘΕΟΣ** τῇ ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονικέων, ἐν Θεῷ πατρὶ καὶ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, χάρις καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Εὐχαριστοῦμεν πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν, ἐν Κυρίῳ ἡμῶν, ὡς ἐπὶ πάντοτε ἐπὶ πάντων ὑμῶν, ὡς ἐπὶ πάντοτε ἐπὶ πάντων ὑμῶν, ὡς ἐπὶ πάντοτε ἐπὶ πάντων ὑμῶν.

Ἀλλὰ ὡς πάντοτε ἐπὶ πάντων ὑμῶν, ὡς ἐπὶ πάντοτε ἐπὶ πάντων ὑμῶν, ὡς ἐπὶ πάντοτε ἐπὶ πάντων ὑμῶν, ὡς ἐπὶ πάντοτε ἐπὶ πάντων ὑμῶν, ὡς ἐπὶ πάντοτε ἐπὶ πάντων ὑμῶν.

Εἰδοὶτες, ἀδελφοί, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ὡς ἐπὶ πάντοτε ἐπὶ πάντων ὑμῶν, ὡς ἐπὶ πάντοτε ἐπὶ πάντων ὑμῶν, ὡς ἐπὶ πάντοτε ἐπὶ πάντων ὑμῶν, ὡς ἐπὶ πάντοτε ἐπὶ πάντων ὑμῶν.

PAULUS & SILVANUS & TIMOTHEUS Ecclesiae Thessalonicensium, quae est in Deo Patre, & Domino Iesu Christo. Gratia sit vobis & pax à Deo Patre nostro & Domino Iesu Christo.

Gratias agimus Deo semper pro omnibus vobis, in omni tempore vestri facietis in precibus nostris.

Indefinenter memoria repetentes efficacem vestram fidem, & laboriosam charitatem, & tolerantiam illam spe in Domino nostro Iesu Christo coram Deo & Patre nostro.

Ut qui sciamus, fratres dilecti, vos esse à Deo electos.

IN CAPVT I.

3. Indefinenter memoria repetentes, ad hunc usque modum. Nonnulli coniungunt illud aduerbii cum praecedentibus, sed contra veterum codicum fidem.

Efficacem vestram fidem, quia facta est à Deo. Alioquin scripsisset, quod sit aduersus. Verus autem interpres, ad Deum coniunxit cum participio, ut ita conuertat, scientes, fratres à Deo dilecti, electionem vestram. Miror autem quid in mentem venerit Erasmo, ut in participio, aduersus putaret non esse seruatum rationem grammaticam, quum contra omnia recte cohaereant, nempe cum superioribus participiis, ut videtur, ut omnia ad aduersum referantur. Sed aduersus causam declarat huius totum gratiarum actionem, tum per se, tum per omnia ad aduersum referantur. Sed aduersus causam declarat huius totum gratiarum actionem, tum per se, tum per omnia ad aduersum referantur.

Coram Deo, in omni tempore. Hoc connecto cum participio, ut ita conuertat, scientes, fratres à Deo dilecti, electionem vestram. Miror autem quid in mentem venerit Erasmo, ut in participio, aduersus putaret non esse seruatum rationem grammaticam, quum contra omnia recte cohaereant, nempe cum superioribus participiis, ut videtur, ut omnia ad aduersum referantur. Sed aduersus causam declarat huius totum gratiarum actionem, tum per se, tum per omnia ad aduersum referantur.

4. Vos esse à Deo electos, ut videtur, ut omnia ad aduersum referantur. Sed aduersus causam declarat huius totum gratiarum actionem, tum per se, tum per omnia ad aduersum referantur. Sed aduersus causam declarat huius totum gratiarum actionem, tum per se, tum per omnia ad aduersum referantur.

ὅτι ὁ ἀγγελιοῦς ἡμῶν οὐκ ἐξήλθεν εἰς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει, καὶ ἐν Πνεύματι αἰγίου, καὶ ἐν πληροφάνειᾳ πολλῇ, καθὼς οἴδατε ἐν ἐπιστολῇ ἡμετέρᾳ ἐν ἧν ἐμείναμεν.

Καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐξήμνητε, καὶ τῷ Κυρίῳ, διὰ τὸ ἀνδρῶν τῶν λόγων ἐν ἐπιστολῇ πολλῇ, καὶ χάριτι Πνεύματος ἀγαθοῦ.

Ὡς περὶ ἡμῶν, ὡς περὶ πάντων ὑμῶν, ὡς περὶ πάντων ὑμῶν, ὡς περὶ πάντων ὑμῶν, ὡς περὶ πάντων ὑμῶν, ὡς περὶ πάντων ὑμῶν.

Ἀλλὰ ὡς πάντοτε ἐπὶ πάντων ὑμῶν, ὡς ἐπὶ πάντοτε ἐπὶ πάντων ὑμῶν, ὡς ἐπὶ πάντοτε ἐπὶ πάντων ὑμῶν, ὡς ἐπὶ πάντοτε ἐπὶ πάντων ὑμῶν, ὡς ἐπὶ πάντοτε ἐπὶ πάντων ὑμῶν.

Ἀλλὰ ὡς πάντοτε ἐπὶ πάντων ὑμῶν, ὡς ἐπὶ πάντοτε ἐπὶ πάντων ὑμῶν, ὡς ἐπὶ πάντοτε ἐπὶ πάντων ὑμῶν, ὡς ἐπὶ πάντοτε ἐπὶ πάντων ὑμῶν, ὡς ἐπὶ πάντοτε ἐπὶ πάντων ὑμῶν.

Καὶ ἀγαπᾷτε τὸν ἰόντα αὐτὸν ἐκ τῆς ἐκείνης, ὡς ἡμεῖς ἐκείνην, ὡς ἡμεῖς ἐκείνην, ὡς ἡμεῖς ἐκείνην, ὡς ἡμεῖς ἐκείνην, ὡς ἡμεῖς ἐκείνην.

5. Quoniam, in. Ut vis huius argumenti intelligatur, conferri quod scriptum est A. 1. g. 4. 8. Simile est argumentum in Cor. 1. 6. Evangelium, ut videtur, id est predicatio Evangelii, ut fere iam annotauimus.

Constitit apud vos, inquit, in vobis. Vulgata, fuit ad vos. Erasmus, fuit erga vos. Vtrunque (ut mihi videtur) in initium est obicere dictum. Argumentatur autem Paulus à consequentibus. Est enim in solis electis Evangelium efficax ad salutem. Itaque prius omniū dicit non fuisse nudam & inanem predicationem Evangelii apud Thessalonicensis, nec inania duntaxat verba effusa, sed fructum maximum esse consequutum, ut i. Cor. 4. 12. Hoc autem duobus rebus definit, nempe donis illis Spiritus sancti, & certa persuasionem quam in illorum animis infudit, res ipsa ostendit, quum elacris nimis crucem Domini pertulerint. Hæc tamen fides quum infusa sit Spiritus donum, (adeo quidem ut alia illa dona, nisi ex hoc fonte proficerentur, nec placere non possint: nec valeat hoc argumentum ab electis nisi fundamento fidei substrato) potest illud in Thessalonicensis, in Spiritu sancto, generaliter accipi: cuius illud singulare & filius Dei peculiare effectum, ut videtur, exprimitur, nempe quod de qua diximus Luc. 1. 1. & Coloss. 3. 1. Est autem hoc idoneis etiam scriptoribus familiare, ut quum in genere aliquid dixerint, certam aliquam speciem aut partem quasi ex reliquorum numero eximant: ut in illo Virgili, Troas reliquias Danaum atque immitis Achilli. Tum in certa persuasionem, ut in Cræcis hoc sic collocatur, ut prorsus ineptum esse videatur, quod tamē nullquam est. Erasmus, Perque certitudinem multam. Ego malui certam persuasionem dicere, quod certitudinis nomen non meminerim vlgari legere apud idoneos auctores. quia de re vide Luc. 1. 1. & Coloss. 3. 1. Sed & in eo planè dissensio à plenitudo quod per se referunt ad ipsam Pauli & aliorum predicationem, quæ certa adhibuit argumenta. Nam et per se referunt ad dicendum fuisse.

6. Cum gaudio, &c. ut videtur, ut omnia ad aduersum referantur. Sed aduersus causam declarat huius totum gratiarum actionem, tum per se, tum per omnia ad aduersum referantur.

7. Exemplaria, ut videtur, ut omnia ad aduersum referantur. Sed aduersus causam declarat huius totum gratiarum actionem, tum per se, tum per omnia ad aduersum referantur.

8. Non solum, ut videtur, ut omnia ad aduersum referantur. Sed aduersus causam declarat huius totum gratiarum actionem, tum per se, tum per omnia ad aduersum referantur.

9. Ipsi, ut videtur, ut omnia ad aduersum referantur. Sed aduersus causam declarat huius totum gratiarum actionem, tum per se, tum per omnia ad aduersum referantur.

10. Ab ira illa ventura, ut videtur, ut omnia ad aduersum referantur. Sed aduersus causam declarat huius totum gratiarum actionem, tum per se, tum per omnia ad aduersum referantur.

Κεφάλαιον β'
ΑΥΤΟΙΣ ΤΟΙΣ ΕΙΔΕΤΕ, ΔΕ ΔΕΛΦΟΙ, ΤΙΝΕΣ ΕΙ-
ΣΑΝΤΟΝ ΜΗΔΕΝ ΤΙΝΑ ΠΡΟΣΕΥΧΟΜΕΝ, ΟΤΙ ΟΥ
ΚΑΙΝΟΓΟΡΟΙΝ
ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΠΑΡΕΠΑΙΝΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΕΥΧΕΛΟΝ-
ΤΕΣ, ΚΑΘΩΣ ΕΙΔΕΤΕ, ΟΙ ΦΙΛΙΠΠΟΙΣ, ΕΙ ΠΡΟ-
ΡΗΤΑΙΣΑΜΕΝΑ ΕΙΣ ΤΑΥΤΟ ΘΕΟΥ ΗΜΩΝ ΔΕΛΤΗ-
ΣΑΙ ΠΡΟΣΕΥΧΟΜΕΝ ΟΙ ΔΙΑΓΕΛΟΝ ΤΩ ΘΕΟΥ
ΕΝ ΠΑΛΛΩ ΑΓΩΓΗ.

Η ΤΩ ΤΕΛΕΛΟΝΤΕΣ ΗΜΩΝ ΕΝ ΤΩ
ΠΛΑΤΩ, ΟΥΔΕ ΕΙΣ ΑΚΑΡΑΡΙΑΣ, ΟΥΤΕ ΕΙ
ΔΙΔΑΚΤΕ.

ΑΛΛΑ ΚΑΘΩΣ ΔΕΔΟΧΜΑΙ ΣΤΕΦΑΝΟΝ
ΑΠΟ ΘΕΟΥ ΠΙΣΤΕΥΣΑΝΤΩΝ ΟΙ ΔΙΑΓΕΛΟΝ, ΟΥΤΩ
ΔΕΛΤΗΝ ΜΗΔΕΝ ΟΥΧ ΩΣ ΑΝ ΔΕΘΗΤΕΣ ΑΡΕΣΧΟΝ-
ΤΕΣ, ΑΛΛΑ ΤΩ ΘΕΩ ΤΩ ΔΟΚΙΜΑΖΟΝΤΙ ΤΗ
ΚΑΡΔΙΑΣ ΗΜΩΝ.

ΟΥΤΕ ΔΕΡ ΠΟΤΕ ΕΙΣ ΔΕΥΡΑ ΚΑΘΕΛΕΙΑΣ
ΕΙΣΗΓΗΜΕΝΟΙ ΚΑΘΩΣ ΕΙΔΕΤΕ, ΟΥΤΕ ΕΙΣ ΤΩ
ΦΩΤΙΣΤΗ ΠΛΕΙΟΝΕΙΣ ΘΕΟΥ ΜΥΣΤΕΡ.

ΟΥΤΕ ΤΡΙΤΩΝ ΤΕΣ ΕΙΣ ΑΝΔΡΕΣ ΤΩΝ ΔΕ-
ΞΑΙ, ΟΥΤΕ ΑΠΟ ΤΩΝ ΜΗΔΕΝ, ΟΥΤΕ ΑΠΟ ΤΩΝ
ΔΙΔΑΚΤΩΝ ΕΝ ΒΑΡΒΑΡΙΣ, ΩΣ ΧΕΙΡΟΤΕΡΟΙ
ΠΕΠΟΛΛΟΙ.

ΑΛΛ' ΕΙΣΗΓΗΜΕΝΟΙ ΗΜΩΙ ΕΝ ΜΕΣΑ ΤΩΝ
ΩΣ ΑΝ ΔΕΘΗΤΕΣ ΤΑΛΑΝΤΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΕΛΕΝ.

ΟΥΤΩΣ ΙΜΕΝΟΙ ΗΜΩΙ, ΔΙΔΟΧΟΝ-
ΜΕΝ ΜΕΤΑΔΟΝΤΕΣ ΟΥ ΜΟΝΟΝ ΟΙ ΔΙΑΓΕ-
ΛΟΝ ΤΩ ΘΕΩ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΩ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΕΛΕΝ
ΧΑΙΣ, ΔΙΟΤΙ ΑΓΑΠΗΤΟΙ ΗΜΩΝ ΓΕΓΡΗΚΑΝΤΕ.

CAP. II.
NAm ipsi notis, fratres, in-
gressum nostrum ad vos
non fuisse vanum:

Immo etiam quum ante af-
flicti fuissetis & contumeliis
affecti Philippis, sicut notis, li-
bertate vni (lumen) in Deo no-
stro, ad annuntiandum apud vos
Euangelium Dei cum multo
certamine.

Exhortatio enim nostra no
fuit ex impostura, neque ex im-
puritate, neque cum dolo:

Sed sicut placuimus Deo
quibus crederetur Euangelium,
ita loquimur, non ut homini-
bus placentes, sed Deo qui ap-
probat corda nostra.

Neque enim vnquam ser-
mone assentatorio vsi sumus,
sicut notis, nec auaritia causa
quicquam praeuimus: Deus
testis est.

Neque ex hominibus quaere-
tes gloriam, nec a vobis, nec ab
aliis, quum possemus oneri esse,
vt Apostoli Christi.

Sed fuimus placidi in medio
vestri, vt si nutrit foveat suos
foetus.

Ita cupidi vestri, auebamus
impertiri vobis non solum Eu-
angelium Dei, sed etiam nostras
ipsorum animas, quod chari no-
bis essetis.

CAP. II.
NAm ipsi notis, fra-
tres, ingressum no-
strum ad vos non
fuit inanis:

Sed ante passim & cum
multo certamine, sicut
notis, in Philippis, sicut
notis, in Deo nostro,
ad vos Euangelium
Dei cum multo certamine.

Exhortatio enim nostra
non de errore, neque de im-
munditia, neque in dolo:

Sed sicut probatus sumus
a Deo, vt crederetur no-
bis Euangelium, ita loqui-
mur, non quasi hominibus
placere, sed Deo, qui
probat corda nostra.

Neque enim aliquando
sermone assentatorio
vsus sumus, sicut notis,
neque in causa auaritia
quicquam praeuimus: Deus
testis est.

Nec querentes ab homi-
nibus gloriam, nec a vobis,
neque ab aliis, quum
possemus nobis oneri esse,
vt Christi Apostoli.

Sed facti sumus lenes in
medio vestrum, tanquam
pater nutrit filios suos.

Ita desiderantes nos cu-
pides, auebamus impertiri
vobis non solum Euange-
lium Dei, sed etiam ani-
mas vestras, quod chari
nobis fuissetis.

hac interpretatio admitti. Nam si de moderata gravitate accipias, non est verisimile insignes istos Apostolos
vnuquodque sui muneris oblitus: quod si quando sese ad infima quaque, ipsius Christi exemplo, summisserunt,
aliter sane facere ipsis non licuit: pro muneris sui ratione, quae postulat ut omnia ad adificationem Ecclesiae
referret. Sin vero de immoderata gravitate (id est arrogantia Pharisaeica) accipias, absit vt illam existimemus A-
postoli Christi vsurpare vnuquodque licuisse. Causa vero quae adfertur cur etiam sumatur pro pondere & autho-
ritate, non ita magni est momenti: quia videlicet in superiore versiculo dixerunt se non ambuisse hominum glo-
riam. Et sequitur, Fuimus placidi. Nam pro loco mentionem fecit non tantum ambitionis, sed etiam auaritia-
e: id autem quod sequitur, ad vtrique referri commodum potest. Itaque is superius huc refero quod quum suo iu-
re potuissent (sicut in epistola vtrique ad Corinthios Paulus testatur) Ecclesiarum sumptu vivere, tamen suis
manibus victum quaesierunt, manifestum sane argumeto se ab omni tum auaritia tum ambitione maxime esse a-
lienos. Placidi, sicut id est, minime asperis moribus, sed faciles ac benigni: quia virtute nihil magis est re-
pugnans tum auaritia, tum ambitione: arrogantia. Sed & optimè quadrat similitudo. Nam neque tam vile ne-
que tam sordidum quicquam est quod nutrit mater infantis causa non subeat neque ad illas deuorandas mo-
lestias ac lodes villa spe lucris, sed materno tantum affectu ducitur. Quidam ex veteribus legunt Parulid est in-
fantis, librario libratorum lapsu, aut potius alicuius arguta, quia nutritis & liberorum sit mentio, tenerorum vide-
licet quos illa foueat. Sed quisquis ille fuit qui hoc commentus est primus, considerare debuit Paulum cum suis
hic in loco nutritis personam non sustinere: nisi dicamus eum infantem fuisse.

Meministis enim, fratres, la-
boris nostri ac arumnae: nocte
enim ac die operando, ne quem
vestrum grauaremus, prae-
dicauimus apud vos Euangelium
Dei.

Vos testes estis & Deus quomo-
do fidei & iustitiae & inculpatae vo-
bis, qui creditis, vixerimus.

Sicut notis quomodo vnus-
quisque vestrum, tanquam pa-
ter liberos suos, hortabamur
& consolabamur:

Et obtestabamur vt ambu-
laretis sicut dignum est Deo vo-
cante vos ad suum regnum ac
gloriam.

Propterea etiam nos gratias
agimus Deo indefinenter,
quod accepit de Deo sermo-
nem quem audistis ex nobis, ex-
ceperitis non vt sermonem ho-
minum, sed (sicut est verum) vt Dei
sermonem, qui etiam agit in vo-
bis qui creditis.

Memores enim vestris, si
tristis, laboris vestri, si
dignationis, si iustitiae, si
perantiae, si quoniam vestri
grauaremus, praedicauimus
in vobis Euangelium
Dei.

Vos testes estis & Deus
quomodo fidei & iustitiae
sine quaerela, vobis qui
credidistis, fuimus.

Sicut scitis qualiter vnus-
quisque vestrum, tanquam
pater filios suos, deprecans
nos, vt ambularetis sicut
dignum est Deo.

Et obtestabamur vt ambu-
laretis sicut dignum est Deo
vocante nos ad suum re-
gnum ac gloriam.

Propterea etiam nos gratias
agimus Deo indefinenter,
quod accepit de Deo sermo-
nem quem audistis ex nobis,
exceperitis non vt sermonem ho-
minum, sed (sicut est verum) vt Dei
sermonem, qui etiam agit in vo-
bis qui creditis.

IN CAP. II.

1 In Deo, id est in Deo. Id est Dei opus ac gratia fecit.
2 Ex impostura. Vulgata, De errore, sed perperam. De se enim loquuntur, non de Thessalonicensibus,
nisi ex murua relatione. Negant enim se fuisse impostores, ac proinde deceptos illos fuisse. Ex impunitate,
id est ex villo scelere aut maleficio, sicut apud Latinos Impurus, apud Graecos μωρός accipitur pro le-
lato. Alioquin ex hoc loco ad libidinum spurcitiam solet Apostolus accommodare.
3 Sicut placuimus Deo, id est Deo. Quod in eligendo placuit, hoc dicitur a no-
bis approbatur: itaque Deum nihil aliud de clarat hoc in loco quam vt idoneum & aptum sumi. Sed inter Dei
& hominum iudicia hoc interit quod homines in eligendo spectant eorum rerum qualitates quae proponun-
tur. Deus vero in seipso inuenit consilium sui rationem: vnde fit vt quum ne ad cogitanda quidem quae Dei sunt
idonei sumus, quos ipse primum ad sanctas illas vocaciones eligat, non inueniamus, sed faciat idoneos. Itaque
hac approbatio prorsus a Dei misericordia pendet, sicut ipse Apostolus explicat. Cor. 7. e. 25. & d. 1. & d. 2. Ita
quod nihil aliud declarat quam Deo placere, id est quod gratis eligi quod vt melius intelligatur, ad Rom. 1. d. 17. Ita
quod nihil aliud respondet hoc in loco verbo Hebraeo דברים נקיים. Qui approbat, vt dicitur, id est
qui grata habet & accepta. Significat enim se vacationi suae sincerè respondere.
4 Vbi sumus, id est in medio. Vulg. & Erafad verbum, Fuimus. Atqui dandum aliquid fuit Latinae linguae
suecudini, in dicendi formula tam inusitata. Annotauimus autem peculiarem vsu, cum quae diuersum, verbi
gratia in hac epistola, vt supra, c. 6. & infra, versu 7. & 8. & 10. Nec auaritia causa quicquam praeuimus
5 Oneri esse, id est in dignitate esse, id est in occasione auaritia, ita obicit vt vix intelligas
6 seruare, vt nunc faciunt qui hoc obtentu ipsis Caesaribus & regibus impetrant. Sed sane non video qui possit

9 Ac arumnae, id est in medio. Mox hoc aliquid etiam grauius significat quam arumnae, & sicut vernaculo no-
stro sermone hic etiam, Labor, Pene, Truul, gradus quosdam laboris significant: sic & apud Graecos, μόρος, κόμος,
10 Vobis, id est vobis. Eraf. Vobis cum. Atqui hoc pertinet ad arumnae, vt sit sensus, quomodo sanctos & iu-
stos, quomodo denique vobis qui creditis, inculparos praestiterim? Vixerimus, id est in medio. Vide supra, vers. 5.
11 Quomodo, id est in medio. Eraf. Vobis cum. Atqui hoc pertinet ad arumnae, vt sit sensus, quomodo sanctos & iu-
stos, quomodo denique vobis qui creditis, inculparos praestiterim? Vixerimus, id est in medio. Vide supra, vers. 5.
12 hic eu offendetis: primum, repetita particula opinde quod quae praecedit ita est, postea subiicitur pronomen
meum, quod vobis putant imperfectum esse orationem. Nihil vero nulla hic apparet eclipsi nisi verbi substantiu
id est vobis, quod dicitur. Horta batur, id est in medio. Vulg. Deprecantes vos, duplici errore, vt de ipso
verbo & de vobis nihil dicamus. Nam post participium & de vobis subaudiendum est substantiu verbum ex He-
braeorum more, quod circumscribere solent praeteritum imperfectum vel praesens, vt sepe iam annotauimus, vt 1. Cor.
1. d. 6. & c. 1. & c. 1. d. 13. Quod autem arinet ad pronomem vobis, redundat etiam ex Hebraeorum idiotismo:
13 quia quouis expresse antecedente, solent tamen affixa quae vocant verbis ac nominibus subicere, vt obserua-
uimus multis iam locis, veluti Rom. 6. d. 17. & 1. Cor. 4. d. 4. & Ephes. 3. d. 11.
14 Quod acceptum, id est in medio. Vulg. Quod accepistis a nobis verbum audistis? Dei, accepistis, &c.
15 ita obicit vt vix quisque possit percipere. Itaque Eraf. Vbi sumus, id est in medio. Quod quae acciperetis se mo-
no a nobis quod Deu dicebatis, accepistis, &c. Na, inquit, si & de vobis conuertas, qui accepistis, quomodo ac-
cipiebant quod iam acceptum? Deinde verbum audistis Dei a nobis, putauit significare verbum quod vobis
Deus per nos loquebatur, vel verbum per quod Deum ex nobis dicebatis. At ego aliter explico. Dico enim fer-
monem audistis Hebraeo more significare sermonem audistis, siue sermonem auribus percipimus, ac proin-
de a Paulo & collegis praedicatum: eumque Dei, (id est Deo) vel quae Deus per os ipsorum annuntiabat. Est autem
nagnum discrimen inter praedicatum & audistis. Illud enim, est interioris sensus ea accipientis quae externis
sensibus obiciuntur, & ad iudicii cognitionem transferentis, vt accepta vel probet & amplectatur, (quod signi-
ficatur verbo & de vobis) vel repudiet ac reiciat. Ista denique non minus differunt quam pecunia oblata accipere,
& eam acceptam recondere. Possumus autem & de vobis, id est a nobis, conicere vel cum participio & de vobis, vel

1. Cor. 15. 51

Οὐ γὰρ δὲ ὑμεῖς ἀγνοεῖτε, ἀδελφοί, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν ἔσται ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν. ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν ἔσται ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν.

Εἰ γὰρ πιστεύετε ὅτι ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν ἔσται ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν, οὐκ ἐστὶν ὑμῖν λόγος ἡμῶν.

Τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγω, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν ἔσται ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν.

1. Cor. 15. 51

Ὅτι αὐτοὶ οἱ κύριοι ἐν χειρὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἔσονται ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν.

Ἐπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ ἀπολειψόμενοι, ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν ἔσται ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν.

Ὡς τε ἀφ' αὐτῶν ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν ἔσται ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν.

Κεφ. αλ. 1. 5

Προσκαλεσάμενοι ὑμῖν ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν ἔσται ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν.

Ὅταν γὰρ λέγωσιν, Εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδως.

13. Ignorantia veritatis, ἀγνοῖν. Vulg. & Eras. Ignorare. Vide 1. Cor. 12. 2. 1. 14. In Iesu, ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν ἔσται ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν.

14. Dicuntur autem in Domino mori qui ad extremum usque perseverant in fide qua sunt Christo infusi. Et argumentatur Paulus ex duplici hypothefi: una, Christum resurrexisse: altera, a Christo tanquam capite omnem viriutem in subiecta membra derivari. Fideles enim alloquitur, quique de istis principiis minimè dubitent. Vulgata & Erasmus, Per Iesum, sicut etiam vertit Tertullianus, sed ita ut hoc connectat cum verbo ἔσται, adducet per Iesum.

15. Verbis Domini, ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν ἔσται ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν. Id est Domini nomine, & quasi eo ipso loquente. Quæ formula Latinis quoque est persurata. Vitur autem hac præfatione, quod arcanum quiddam sit dicendum, ut lux doctrinæ auctoritatem conciliet: sicut apud Prophetas ubique illud ingematur, HÆC DIXIT DOMINUS.

16. Nos vivit, ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν ἔσται ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν. Id est Domini nomine, & quasi eo ipso loquente. Quæ formula Latinis quoque est persurata. Vitur autem hac præfatione, quod arcanum quiddam sit dicendum, ut lux doctrinæ auctoritatem conciliet: sicut apud Prophetas ubique illud ingematur, HÆC DIXIT DOMINUS.

17. Rapiemur, ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν ἔσται ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν. Id est Domini nomine, & quasi eo ipso loquente. Quæ formula Latinis quoque est persurata. Vitur autem hac præfatione, quod arcanum quiddam sit dicendum, ut lux doctrinæ auctoritatem conciliet: sicut apud Prophetas ubique illud ingematur, HÆC DIXIT DOMINUS.

18. Opportunitatibus, ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν ἔσται ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν. Id est Domini nomine, & quasi eo ipso loquente. Quæ formula Latinis quoque est persurata. Vitur autem hac præfatione, quod arcanum quiddam sit dicendum, ut lux doctrinæ auctoritatem conciliet: sicut apud Prophetas ubique illud ingematur, HÆC DIXIT DOMINUS.

13. Nolumus autem vos in ignorantia versari, fratres, quod ad eos attinet qui obdormierunt, ut ne doceatis, sicut & ceteri qui spem non habent.

14. Nā si credimus Iesum mortuum esse & resurrexisse: ita etiā Deus eos qui obdormierunt in Iesu, adducet cum eo.

15. Hoc enim vobis dicimus verbis Domini, fore ut vos vivit qui reliqui erimus in adventu Domini, non præveniamus eos qui obdormierunt.

16. Nam ipse Dominus cum hortationis clamore & voce Archageli ac Dei tubæ, descendet de celo: & qui mortui fuerint in Christo, resurgent primū.

17. Deinde nos vivit, qui reliqui erimus, rapiemur simul cum eis in nubes, in occursum Domini in aera: & ita semper cum Domino erimus.

18. Itaque consolamini alii alios istis sermonibus.

CAP. V.

1. Porro de temporibus & opportunitatibus, fratres, non est opus ut vobis scribam.

2. Ipsi enim penitus scitis diem illum Domini, ut furem in nocte, ita veniet.

3. Quum enim dicent, Pax & tuta omnia: tunc repentinum

13. Nolumus autem vos in ignorantia versari, fratres, de dormientibus, ut non cōvertantur sicut & ceteri qui spem non habent.

14. Si enim credimus quod Iesus mortuus est & resurrexit: ita & Deus eos qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo.

15. Hæc enim vobis dicimus verbis Domini, quæ nos vivit qui reliqui erimus in adventu Domini, non præveniamus eos qui dormierunt.

16. Quoniam ipse Dominus in nubibus & voce Archageli & tubæ Dei, descendet de celo: & qui mortui sunt in Christo, resurgent primi.

17. Deinde nos qui vivimus, qui reliqui erimus, simul rapiemur cum illis in nubibus & cum Domino in aera: & sic semper cum Domino erimus.

18. Itaque consolamini invicem in verbis istis.

CAP. V.

1. De temporibus autem & opportunitatibus, fratres, non est opus ut scribam vobis.

2. Ipsi enim diligenter scitis quæ dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet.

3. Quum enim dixerint, Pax & securitas: tunc repentinum

13. Quod ad eos attinet qui obdormierunt, ut ne doceatis, sicut & ceteri qui spem non habent.

14. In Iesu, ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν ἔσται ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν. Id est Domini nomine, & quasi eo ipso loquente. Quæ formula Latinis quoque est persurata. Vitur autem hac præfatione, quod arcanum quiddam sit dicendum, ut lux doctrinæ auctoritatem conciliet: sicut apud Prophetas ubique illud ingematur, HÆC DIXIT DOMINUS.

15. Dicuntur autem in Domino mori qui ad extremum usque perseverant in fide qua sunt Christo infusi. Et argumentatur Paulus ex duplici hypothefi: una, Christum resurrexisse: altera, a Christo tanquam capite omnem viriutem in subiecta membra derivari. Fideles enim alloquitur, quique de istis principiis minimè dubitent. Vulgata & Erasmus, Per Iesum, sicut etiam vertit Tertullianus, sed ita ut hoc connectat cum verbo ἔσται, adducet per Iesum.

16. Nos vivit, ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν ἔσται ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν. Id est Domini nomine, & quasi eo ipso loquente. Quæ formula Latinis quoque est persurata. Vitur autem hac præfatione, quod arcanum quiddam sit dicendum, ut lux doctrinæ auctoritatem conciliet: sicut apud Prophetas ubique illud ingematur, HÆC DIXIT DOMINUS.

17. Rapiemur, ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν ἔσται ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν. Id est Domini nomine, & quasi eo ipso loquente. Quæ formula Latinis quoque est persurata. Vitur autem hac præfatione, quod arcanum quiddam sit dicendum, ut lux doctrinæ auctoritatem conciliet: sicut apud Prophetas ubique illud ingematur, HÆC DIXIT DOMINUS.

18. Opportunitatibus, ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν ἔσται ὡς ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἡμῶν. Id est Domini nomine, & quasi eo ipso loquente. Quæ formula Latinis quoque est persurata. Vitur autem hac præfatione, quod arcanum quiddam sit dicendum, ut lux doctrinæ auctoritatem conciliet: sicut apud Prophetas ubique illud ingematur, HÆC DIXIT DOMINUS.

inquirendū areano sese & alios fatigare, & quidē prolato nescio quo somnio, quē miror non pudere quodāmodo prophetā tribuere. Apagē verō istam non iam ridiculam, sed etiam impiam ac profanam curiositatem.

13. Nolumus autem vos in ignorantia versari, fratres, de dormientibus, ut non cōvertantur sicut & ceteri qui spem non habent.

14. Si enim credimus quod Iesus mortuus est & resurrexit: ita & Deus eos qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo.

15. Hæc enim vobis dicimus verbis Domini, quæ nos vivit qui reliqui erimus in adventu Domini, non præveniamus eos qui dormierunt.

16. Quoniam ipse Dominus in nubibus & voce Archageli & tubæ Dei, descendet de celo: & qui mortui sunt in Christo, resurgent primi.

17. Deinde nos qui vivimus, qui reliqui erimus, simul rapiemur cum illis in nubibus & cum Domino in aera: & sic semper cum Domino erimus.

18. Itaque consolamini invicem in verbis istis.

19. Quia enim non possidet nos Deus in iram, sed ad salutē obtinendam per Dominum nostrum Iesum Christum:

20. Qui mortuus est pro nobis: ut vive vigilemus, siue dormiamus, simul cum eo vivamus.

21. Quapropter hortamini alii alios, & edificatis singuli singulos, sicut & facitis.

22. Rogamus autem vos, fratres, ut agnoscatis eos qui laborant inter vos, & præfunt vobis in Domino, & admonent vos:

23. Et quammaximè charos ducatis, propter opus ipsorum. Pacem colite inter vos mutuò.

24. Precamur autem vos, fratres, monete inordinatos, cō-

inquirendū areano sese & alios fatigare, & quidē prolato nescio quo somnio, quē miror non pudere quodāmodo prophetā tribuere. Apagē verō istam non iam ridiculam, sed etiam impiam ac profanam curiositatem.

13. Nolumus autem vos in ignorantia versari, fratres, de dormientibus, ut non cōvertantur sicut & ceteri qui spem non habent.

14. Si enim credimus quod Iesus mortuus est & resurrexit: ita & Deus eos qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo.

15. Hæc enim vobis dicimus verbis Domini, quæ nos vivit qui reliqui erimus in adventu Domini, non præveniamus eos qui dormierunt.

16. Quoniam ipse Dominus in nubibus & voce Archageli & tubæ Dei, descendet de celo: & qui mortui sunt in Christo, resurgent primi.

17. Deinde nos qui vivimus, qui reliqui erimus, simul rapiemur cum illis in nubibus & cum Domino in aera: & sic semper cum Domino erimus.

18. Itaque consolamini invicem in verbis istis.

19. Quia enim non possidet nos Deus in iram, sed ad salutē obtinendam per Dominum nostrum Iesum Christum:

20. Qui mortuus est pro nobis: ut vive vigilemus, siue dormiamus, simul cum eo vivamus.

21. Quapropter hortamini alii alios, & edificatis singuli singulos, sicut & facitis.

22. Rogamus autem vos, fratres, ut agnoscatis eos qui laborant inter vos, & præfunt vobis in Domino, & admonent vos:

23. Et quammaximè charos ducatis, propter opus ipsorum. Pacem colite inter vos mutuò.

24. Precamur autem vos, fratres, monete inordinatos, cō-

duntaxat officii quæ priuata quidē sunt, ad quosvis tamē fideles spectāt. Itaque Vetus interpres non rectē cōuertit, Corripite inquietos: & multo etiam minus appositē Castellio interpretatus est, Castigate incompósitos.

μυθεῖσθε τοῖς ἀλλήλοις, αἰτέχετε τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν, μακροθυμεῖτε πρὸς ἀλλήλους, ὡς καὶ ὁ Κύριος ἡμεῶν.

Proverb. 17. 15
Eccl. 18. 11
Eccl. 18. 12
Matth. 5. 44
Rom. 12. 17
1. pet. 3. 9

Ορεῖτε μὴ τις κακὸν ἐπὶ κακῷ πύνηται, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀγαθὸν διώκετε καὶ εἰς ἀλλήλους καὶ εἰς ἑαυτοὺς.

Πάντοτε χαίρετε.

Ἀδελφοί, ὡς ὁ Θεὸς ἡμεῶν.

Εν παντὶ διχαρίζεσθε. τὰ τοῦ Θεοῦ ἡμεῶν Χειρὶ Ἰησοῦ εἰς ἡμᾶς.

Τὸ Γέννημα μὴ ἐσθύνετε.

Περὶ φησὶας μὴ ἐσθύνετε.

Γαῖτα διημερεύετε ὡς καὶ ὁ Κύριος ἡμεῶν.

Ἀπὸ παντὸς εἰδὸς πονηροῦ ἀπέχεσθε.

Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἀγαθὰς ἡμᾶς ἵστανται, καὶ ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ ὁ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ κτίσει τῷ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τηρεῖται.

1. Cor. 1. 6

Γίνεσθε ὡς καὶ ἡμᾶς, ὡς καὶ πνεῦμα.

Ἀδελφοί, ὡς ὁ Θεὸς ἡμεῶν.

Βeneficentiam, πρὸς ἀγαθόν. V.ulg. & Eras. Quod bonum est, nimium largē, ut apparet ex opposito mēbro: quauis hæc quoque sententia vera sit.

16 Gaudete, χαίρετε. Gaudium vocat, suo more, tranquillitatem illam animi in Christo acquiescētis & sibi bene conscis, quæ facit ut in mediis etiam doloribus exultemus, Rom. 12. 12, & 2. Cor. 6. 10.

17 Voluntas, θέλημα. Id est, res Deo accepta, & qua in primis delectatur. Vel ista per anthypophoram dicta sunt. Poterat enim excipi, Qui fieri potest ut semper gaudeamus, semper gratias agamus, quum perpetuas nos tempestates premant? Imò, inquit Apostolus, hoc ipsum est quo vos oportet sollicitari ad gratiarum actionem. Sic enim Deus suam in vos beneuolentiam testatur, Rom. 8. 19, Phil. 4. 19, Matth. 5. 45: & n. Possumus autem de panis vel ad res ipsas, vel ad qualis circumstantias referre.

19 Spiritum, πνεῦμα. Id est, Dei afflatum ac lumen in mentibus nostris refulgens. Atenim (dicit aliquis) si in electis nunquam exstinguitur, frustra hoc præcipitur. Hæc verò pernego. Imò verò ideo non extinguitur in electis quoniam cum perpetuo fouent: ut autem perpetuo foueant, istis exhortationibus adducuntur. Nam qui consuevit Spiritum in electis suis nunquam extinguere, simul patefecit quibus rationibus illum vellet fouere, perpetuo videlicet in pietate progressu.

20 Prophetias, προφητείας. Id est, verbi Dei sive Euangelicæ doctrinæ interpretationes, vt 1. Cor. 14. 3. Quod si ore explicare, certè etiam scriptis interpretari verbum Domini non modo licet, verum etiam vtile ac necessarium est.

21 Ab omni specie mali, ἀπὸ παντὸς κακοῦ πονηροῦ. Id est, Quicquid vel villam mali speciem præ se fert, ab eo abstinere. Fideles autem alloquitur qui certam illam regulam teneant distinguendū bona à malis. Eant nunc Pseudonico demitit, & quiduis inter ἀγαθὰ καὶ κακά numerent. Possumus autem etiam interpretari, Ab omni specie mala.

23 Sanctificet, ἁγιάσω. Id est, à mundo separatos sibi consecret suo spiritu, in Christo, in quo vno veram illam pacem consequemini. Vide Rom. 5. 1. Quod autem sequitur, ita explico cum doctissimo interprete, vt quod in genere dictum erat, per partes explicetur. Mentem igitur puto spiritus appellatione significari, siue illud ἡμεῖς in quo sæpe iam diximus præcipuam labem inesse: animam verò, reliquis inferioribus facultatibus, non quasi duæ sint animæ, sed quod suo more Paulus functiones vnius eiusdemque animæ distribuat quum alicubi res etiam facultates commemorat, vt diximus Ephel. 4. d. 17. Corporis verò nomine satis constat animæ domicilium significari. Tum demum igitur homo integer sanctificatus fuerit quum nihil cogitat, nihil appetit anima, nihil exequetur corpus quod cum Dei voluntate non cōsentiat. Id verò quum do tandem fieri aduentum Domini nostri, vt subiicit Paulus, & postea etiam significauit Rom. 7. c. 15, & d. 24, & Philip. 3. c. 13 & 14.

24 Fidelis, πιστός. Heb. יָסָד, id est, semper idem & sibi cōstans, quique verè præstat quod promittit. Est autē vocatio efficax, nihil aliud quàm certa voluntatis Dei declaratio. Itaque firma est electorū salus. Qui etiā id efficit, ut eos punit. i. Vos rotos perficiet. Cohæret enim hoc cum superiore sententia. Complutensis tamen editio legit, & καὶ πῶς τὸ ἐν παντί ὑμῶν βούληται. Id est, qui etiam spem vestram firmam efficit.

Ἀποσταθε τοῖς ἀδελφοῖς πρὸς τὸν Κύριον. Salutate fratres omnes cū osculo sancto.

Ορκίζω ὑμᾶς τὸν Κύριον, ἀγαθὰ ὡς ἂν ἔχω. Adiuro vos per Dominum, vt recitetur hæc epistola omnibus sanctis fratribus.

Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ ὑμῶν. Gratia Domini nostri Iesu Christi sit vobiscum. Amen.

Ἡμεῖς ὁ Θεὸς ἡμεῶν, ὁ Θεὸς ἡμῶν. Ad Thessalonicenses prima, scripta fuit Athenis.

26 Cum osculo sancto, ἐν φιλήματι ἀγίῳ. Vide Rom. 16. c. 16.

29 Athenis, ὡς ἂν ἔχω. Hæc extrema passim addita esse ex Græcorum interpretum sententia, non autē ab ipso Paulo, vel ex eo liquet quod magna sit in plerisque diuersitas, vt de istis minimè sit nefas ambigere. Hanc igitur epistolam cur Corintho non autem Athenis missam esse putem, hoc habeo argumentum, quod in secundo capite meminerit Timothei, à quo sustinuerit solus relinqui Athenis, quum eum ad Thessalonicenses mitteret. Itaque Silas cum non redierat à Paulo. Subiicit deinde, Timotheum ad se iterum rediisse, ex quo intellexisset quæ Thessalonicensium esset constantia. Liqueat autem ex Actis Apostolorum, quum Paulus digressus Athenis, vbi subdiceret Silam & Timotheum expectans, Corinthum venisset, & aliquandiu illic esset veritatem, tum demum illos ad eum rediisse: quorum etiam aduentu sit magnopere confirmatus, Act. 17. c. 14, & d. 16. Itaque mihi profus sit verisimile Siluanum, hunc ipsum esse quem Lucas Silam vocet: quumque illi Corinthum venissent, & Timotheo Paulo significasset, à quo Athenis rursum (quod Lucas præterit) Thessalonicam missus fuerat, Ecclesiæ Thessalonicensium statim, hanc epistolā ad illos communi ipsorum trium nomine Corintho missam fuisse. Silam autem, qui & Siluanus dicitur, apparet ex Apostolorum Actis, Berthæ relictum cum Timotheo, tantisper illic mansisse diu Timotheus Athenas, & rursum, Athenis Thessalonicam regressus, ipsum tandem in reditu assumet, vt vnā Corinthum venirent. Noli tamen quicquam mutare, ex coniectura.

Epistola Pauli Apostoli ad Thessalonicenses posterior. Παῦλος ὁ ἀποστόλος καὶ Θεὸς ὁ πατρὶς ἐν τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ.

NOVA INTERPR. VETVS.

Κεφάλαιον α΄. CAP. I. CAP. I. **Π**ΑΥΛΟΣ καὶ ΣΙΛΩΝΟΣ καὶ ΤΙΜΟΘΕΟΣ Τῇ ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονικέων ἐν Θεῷ πατρὶ καὶ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ. **P**AVLVS & SILVANVS & TIMOTHEVS Ecclesiæ Thessalonicensium quæ ἐστὶν Deo Patri nostro, & Domino Iesu Christo.

Χαίρετε. Gratia sit vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. **Χ**ΑΙΡΕΤΕ. Gratias agere debemus Deo semper de vobis, fratres, vt dignum est, quod vehementer augeat fides vestra, & abudet mutua vniuersiusque omnium vestrum charitas.

Ὁ Θεὸς ἐν Deo, ὁ Θεὸς. Subauditur articulus τῷ. Diximus autem quæ vis sit huius formulæ, superiore epistola, cap. 1. c. 14.

3 Vehementer augeat, ὑπερβαλεῖ. Id est, quod quum antea excreuerit, quotidie etiam ad illud incrementum aliquid accedat. V.ulg. Supercrevit. Vniuersiusque omnium vestrum, ὡς ἂν ἔχω. Si duntaxat dixissent Omnium vestrum, videri hoc poterat ad Ecclesiam in genere duntaxat pertinere: nunc verò quod hoc addunt, sigillatim etiam vniquemque Thessalonicensium pulcherrimo testimonio exornant.

DDd. iijj.

2000-01-01
2000-01-01
2000-01-01
2000-01-01

Εἰς ὃ καὶ παρεσκευάμεθα πάντοτε
αὐτῷ ἵνα ὑμᾶς ἀλυσήσῃ τῆς κη-
ραὶς ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ πληρώσῃ πάν-
τες διδασκίαν ἀγαθῶν ἔργων, καὶ ἔργον πίστεως
ἐν δυνάμει.

¶ Cuius etiam rei gratia pre-
camur ſēper pro vobis, vt vos
dignetur iſta vocatione Deus
noſter, & cōpleat omnem ſua
bonitatis gratuitam beneuolē-
tiam, & opus fidei potenter.

II In quo etiam oramus semper pro nobis, ut dignetur nos uocatione sua Deus noster, & impleat omni uoluntate bonitatis, & opus fidei in uirtute.

O ἀνθρώποις καὶ ἡσυχασμένοις
 n. Ut glorificetur. *ἡσυχασμένοις*. Erubescimus
 illum, cum Erasmo: vel summa illa coniunctio & p
 ebrē verò exprimit hic locus omnes illos salutis
ἡσυχασμένοις, propositum, predestinationem,
 sequam demum sequitur glorificatio, eāque omnia
 iustitia, sed ex mera Dei oratio in Christo, (soli

C A P. I I.

Rogamus autem vos, fratres, per aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostri in eum aggregationem,

CAP. II.
Rogamus autem vos,
fratres, per adven-
tum Domini nostri Iesu
Christi, et nostrae congre-
gationis in ipsum,

CAP. II.

Rogamus autem vos,
fratres, per adven-
tum Domini nostri Iesu
Christi, et nostrae congre-
gationis in ipsum,

2 *Ut non citò moueamur à uesito sensu, neque terreamur neq; per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolā tanquā per nos, quasi inter dies ōmnia.*

Nequus nos seducat
ullomodo: quoniam nisi
uenerit diffusioprimum,
& reuelatus fuerit ho-
mo peccati, filius perdi-
tionis,

Qui aduersatur & ex-
co, quàm Per vos & Per
reflius declaratur. Pul-
ar Rom. 8. f. 30. Nam Lu-
pus fidei, iustificationē
o arbitrio & inhaerente

IN CAPV II.
 1 Aggregationem. *ἡμετέρας ἀγωγῆς*. Vulg. Congregationis, duplici errore. quum non sit otiosa praepositio
 2 *ἡμετέρας* repetenda sit *ἡμετέρας*. Non porrit autem certius aduersus omnem diffidentiam & leuitatem reme-
 3 dium nobis ostendere quàm cogitationem immensa gloriæ cuius cum ipso Christo participes erimus
 4 in altero illo ipsius dæ: nūmpe ne vel huius mundi splendor nos allicitur vel crucis horridus aspectus retrahat.
 5 A mente *ἡμετέρας*. Mentis nomen simpliciter accipere malo quàm per sententia interpretari. Ita
 6 enim significat Apostolus homines, istorum impositorum fraudibus, in furorem & insaniam irrupti. Neque verò
 7 hoc comprobatur, necesse est vt Carpoeratianorum, Valentinianorum, Manichæorum, Circæellianorum
 8 incredibilia penè contra, verum denique exemplorum memoriam repetamus. Oriens crassissimus Maho-
 9 metis impositus deceptus, attolens à Pontifice in Occidentem inuectus, A nabaptistam, Libertinorum, Dauidi-
 10 canorum furis, satis fortiter ostendit, communi uti sensui, nonnullis

Neque per Spiritum sanctum *Iherusalem*, id est, per somnia et visiones quibus prætexitur Spiritualis revelacionis nomen. Neque per formam quædam *hieroglyphicæ*, id est, velis voce, vel confcriptis libris Dicitur enim etiam loqui qui scribit. Per epistolam *Apostolicam*, id est, scriptis vel elementis, vel talis edificationis sicut veritas edificat eos superiore epistola ubi de Domini differunt sententias aliquam confirmandis suis erroris lapsisse. Ceterum suggerit nobilissimus hac locus locutitissimum methodum tractandi de hæreticis, quorum historiam quisquis novit, farebitur nec verius nec brevius nec planius quam de iis dici potuisse: quoniam in ea tempora incidimus quibus non iam sit diuinandum in quem potissimum ista emperant, sed sperendum duxerat oculare que futura praxidis. Annotabis, nequissimi, uterque.

Arguuntur dicitur Dominus vixisse, Iac. 5. 8. & 1. Pet. 4. 6. 7. Fateor. sed qui dicit inflare, multo certius aliquid definit, & quasi tempus praefigit. Deinde quomodo hoc fit accipiendum docetur u. Pet. 3. 8. & 9. Iste autem istorum quorum tendebat tempus utrum fideles viderent dicit Dominus ultra praefigimus tempus differri. vel impatiencia decederet. vel omnia ducerent per fabulis. Interim vero fideles istis revelationibus mirum 30 aliquid prophetarum magnam sibi comparant patientiam opinionem ad alios sperandos errores.

¶ Non enim aduenit dei Christi, &c. Ila suppleenda esse ostendit ipsa confusio in series. Homo illecleratus, & dōpōne tēti adpōne. Vulg. ad verbum, Homo peccatissimus idiōtismo Hebræorum. Tertullianus hominem delinquentem interpretatur. Loquitur autem Paulus de Antichristo, tanquam de vno quopiam homine, quōtamen totum Ecclesiasticū tyrannidem ipsa confusio intelligit, quāquid occupat, esse ille sceleratus & de quo hic agitur, idē tamen vnde peculiare aliquam tyrannidem declarar, cui paulatim subseruiunt hæretici: quæ etiam per imprudentiam nonnulli ex sanctis ipsius & orthodoxis patribus, vnde nunc ipsa paterfct. Veram autem esse hæc interpretationem perspicuum est ex his quæ scribuntur versu 7, & ex re cunctitatque manifeste sunt hallucinatione quicunque de vno quopiam homine putarē hoc intelligitū dēti mihi quæpiam quā & Pauli seculo ad diem viæ iudicii seipsum paterfct maneat. Neque verō aliter Daniel quicquid hoc in loco mīre confertur Pauli: singularibus vrs, leonibus, pardi, nominibus, multos reges intelligit in vnum monarchiam conuictos. Filius, inquam, illi perditionis, & de hoc dētorque. Erat. Filius perditionis. Vide Ioh. 7, 14. Basil. homilia in 7 Psalmum, hoc perperam fert ad diabolum ipsum. & pro. & de hoc dētorque. & de hoc dētorque.

4 Sese opponens, *o antipodistes*. Vulg. Qui aduersatur. Eras. Qui est aduersarius: eodem quidem sensu, sed paulo durius. Alludit autem ad Satanæ nomen, ut patrem referat filius.

8. *Quae res manifeste est indicio, videturque.* Subaudito *VEN* est verborum *ſſitūto*. non aliquem durior eſſet apptio, quam *præcedat* *ſuſcipiendū* ſecundo caſu. Ceterum *ſi* *ſuſcipere* conuerſi manifeſtum indicium, vt nominis ipſius vni explicaret. Eſt enim *ſi* *ſuſcipere* quali digito indicat. Aperit autem vtriusque Apoſtoli omnis neſſit conſolationis. *ſuſcipere* in aduerſi, quos non in iſtius armis quas pro Chriſto patitur, iubet, ranquam in clare aliquo ſpeculo, futuri liſti inſtitutio exitum contemplant, quo nobis quidem regnum Dei & æterna quæſ adiacubatur, impij vero iuſta ſcelerum penas lucent. Alioquin quomodo Deus eſſet iuſtus iuxta d. *Vt digni cenſamur, ſi in iſta ſuſcipiamus.* Huc pertinet quod ſcriptum eſt *Mat. 5. b. i. & 12.* Vide etiam quod ſcriptum Philip. 1. d. 18.

8 Domini, *ἡ Κλησις* Repetitio Hebraica antecedentis pro relativo.
10 Apud vos, *ἐν ὑμῖν*. Id est *ἐν ὑμῖν*, ut loquitur etiam Demosthenes. Vulg. Super vos. Eras. Erga vos.

11 Cuius etiam rei causa, sic dicitur. Vulg. In quo. Eras. Ad quod. Ista vocatione, τῆς καλῆς. Articulus vini habet *αἰνέσιν*. Vocationem autem appellat non ipsam vocandi actionē, (iam enim Dominus Thel-

gloriosas. Similis est metonymiz species quum diuersas vitæ functiones vocationum nomine significamus, ad quas Dominus nos vocat. Omnem suæ bonitatis gratitiam beneuolentiam, *πῶς ἂν ἴδωμεν ὁμοιωμένην*, id

est, quod iam olim ipse ex gratuita & in vos propensa bonitate decreuit. Quid sit autē illud, declaratur Matth.
25. c. 34. & sufficebat quidem vnicuique *id est* nomen (de quo saepe iam multa diximus) vt omnia in solidum &
genita proficiat intelligeremus, quod sibi nunquam satisfaciat Apostolus in predicanda Dei bonitate,
denotat nomen dei bonitatis, quia scilicet & omnia, nunciat obsequia Dei bonitatis declarare. Castellio

adunxit nomen *κατασκευαστης*, quo singularis et plurimus numerus abnotata dei bonitas designatur. Igitur nuper Apolloti senectiam (vt mihi quidem videtur) deprauauit, quum hunc locum ita conuerteret; Perficatque vt bonitatem ac fidei opus & libentissimam & fortiter persequamini & absoluatis : translatio ad Thesalonicensēs quod ad Deum potius refertur. Vulg. Omnem voluntatem bonitatis. Eras. Omne bonum proponitur.

firmum voluntatis. Opus fidei, *op. fidei*. Est igitur fides inigne Dei opus in nobis neque hic quicquam
postulans concurrenti libero arbitrio relinquit, quale quidem imaginantur sophistæ. Potenter, *in d. 2. q. 1. p. 1.*
Vide Col. d. 19. Vulg. & Eras. Cum potentia.

R. v. 1, #4.

oportet: quicunque salutem expectant à Domino. quo modo etiam idem nomen singulari numero accipitur infra, cap. 3. b. 6. ubi rursus quoniam fuerint hac mandata, explicat. Sed omnium hominum impudentissimi sunt qui hunc locum citant ut suarum superstitionum colluuiem imperitiis hominibus vendant. Nam (ut raxam quod modo dixi) etiam verum esset quod pro verò assumunt, cui tandem concesserit cuius licuisse quod Paulo licuit, aut istas fatidas superstitiones ab eo spiritu profectas qui contraria profus statuit, 1. Cor. 11. b. 13. & 1. Tim. 4. a. 3.

Κεφάλαιον γ'

CAP. III.

CAP. III.

Ephess. 6. c. 19
Coloss. 4. a. 3

ΤΟ λοιπόν πρὸς εὐχάριστε, ἀδελφοί, τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ἵνα ὁ λόγος τοῦ κυρίου βρῇ καὶ ἐν ὑμῖν, καὶ ὡς ἔστιν ὁ λόγος ὁμοῦ καὶ ἐν ὑμῖν. Καὶ ἵνα ῥυπαρὸν ὡς τὸ πρῶτον καὶ πομπὴν ἀποδοῦναι. ὅτι ὁ πόλεμος ἡ πείρα.

Πρὸς ὅτι ὁ κύριος, ὁ ἐκείνους ὑμῶν καὶ φυλάξει ἀπὸ πάντων.

Προσφιλῶν δὲ τοῦ κυρίου ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἀγάπη ἡμῶν καὶ ἡ χάρις καὶ ἡ ἐλεῖσις καὶ ἡ οὐκ ἐκλείψουσα ἀγάπη τοῦ κυρίου ἡμῶν.

Ὁ δὲ κύριος καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Προσφιλῶν δὲ τοῦ κυρίου ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἀγάπη ἡμῶν καὶ ἡ χάρις καὶ ἡ ἐλεῖσις καὶ ἡ οὐκ ἐκλείψουσα ἀγάπη τοῦ κυρίου ἡμῶν.

1. Cor. 11. a. 1
1. Thess. 4. a. 11

Αὐτοὶ δὲ οἱ ἀγαπῶντες καὶ ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Ad. 10. c. 34
1. Thess. 7. b. 19

Οὐδέποτε ἀφ' ὧν ἐφ' ὑμᾶς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Οὐχ ὅτι οὐκ ἐχόμεν ἐξ ὧν ἐφ' ὑμᾶς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

QUOD superest, precamini, fratres, pro nobis ut sermo Domini currat, & glorificetur sicut & apud vos:

Et ut eripiamur à proteruis ac sceleratis hominibus, non enim omnium est fides.

Sed fidelis est Dominus, qui stabiliet vos & tuebitur à malo.

Confidimus autem per Dominum de vobis, vos, quæ denuntiamus vobis, & facere & facturos esse.

Porro Dominus dirigat vestra corda ad Dei charitatem, & Christi expectationem.

Denuntiamus autem vobis, fratres, per nomē Domini nostri Iesu Christi, ut subducatis vos ab omni fratre qui inordinatē se gerit, & non ex tradita doctrina quam accepit à nobis.

Nam ipsi scitis, quomodo oportet nos imitari: quoniam non inordinatē nos gessimus inter vos:

Neque gratis panē edimus acceptum à quocūq; sed cū labore & ærumna nocte dieque operantes, neque vestrum grauariemus.

Non quod nobis id non liceat, sed ut nosmetipsos exemplari exhibeamus vobis ad nos imitandos.

Etenim quum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis: quod si quis nolit operari, etiā non edito.

DE cetero fratres, & de cetero pro nobis, ut sermo Dei currat, & clarificetur sicut & apud vos:

Et ut liberemur ab impii & mali hominibus, non enim omnium est fides.

Fidelis autem Dominus est, qui corripuit nos & custodiet à malo.

Confidimus autem de vobis, quoniam quæ prædicamus, & facitis & faciatis.

Dominus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, & patientia Christi.

Denuntiamus autem vobis, fratres, in nomine Domini nostri Iesu Christi, ut ab omni fratre inordinatē se gerente, & non secundum traditionem quam accepimus à nobis.

Ipsi enim scitis, quomodo oportet nos imitari: quoniam non inordinatē nos gessimus inter vos:

Neque gratis panem edimus acceptum à quocūq; sed cū labore & ærumna nocte dieque operantes, neque vestrum grauariemus.

Non quasi non habemus potestatem, sed ut nosmetipsos exemplari exhibeamus vobis ad nos imitandos.

Etenim quum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis: quod si quis nolit operari, etiā non edito.

Αὐτοὶ δὲ οἱ ἀγαπῶντες καὶ ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Οὐδέποτε ἀφ' ὧν ἐφ' ὑμᾶς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Οὐχ ὅτι οὐκ ἐχόμεν ἐξ ὧν ἐφ' ὑμᾶς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Καὶ ὅτι ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πνεῦμα ἅγιος καὶ ὁ κύριος ἡμῶν.

Audimus enim quosdā ver-
fari inter vos inordinatē, ni-
hil operis facientes, sed curiosi
agentes.

His autem qui sunt istiusmo-
di, denuntiamus, & obsecra-
mus per Dominum nostrum Ie-
sum Christum, ut cum quiete
operantes, suo pane vescantur.

Vos autem, fratres, ne segne-
scite in benefaciendo.

Quod si quis non auscultat
nostro per epistolam sermoni,
hunc notate: & ne commercium
habete cū eo, ut eum pudeat.

Neque ut inimicum ducite,
sed admonete ut fratrem.

Ipsē autem Dominus pacis
author semper det vobis pacem
omni modo. Dominus sit cū
omnibus vobis.

Salutatio, mea manu Pauli,
quod est signum in omni epi-
stola: ita scribo.

Gratia Domini nostri Iesu
Christi, sit cum omnibus vobis.
Amen.

Ad Thessalonicenses secunda mis-
sa fuit Athenis.

Per epistolam, & c. Hoc quidam coniungunt cum verbo *ἐπιστολῆς*, & sic distinguunt ve-
teres codices: quos tamen hac in re non sequor. Sed Græcis interpretibus assentior qui iungunt cum *ἐπιστολῆς*, ut sit
sententia, Siquis sermoni nostro per epistolam (id est nostræ epistolæ) nō auscultet, eum notate. vel, si *ἐπιστολῆς* le-
gamus cum Chrysolasto: Siquis sermoni vestro per epistolam, id est iis quæ ex hac nostra epistola ipsi propo-
nentis, non paruerit. Notate, & c. De excommunicationis nota hoc accipio. Neque enim dicit *ἐπιστολῆς*,
& cur illos nisi iam ecclesiastico iudicio notatos iuberet caueri? Erasmus autem perperam sane conuertit, Im-
dicat. Ut eum pudeat, & c. Id est, ut pudore videtur defleat à malo. Vide Mat. 23. d. 37. Hic enim
est excommunicationis scopus. Vide 1. Corinth. 5. a. 5. & 1. Cor. 2. b. 7.

Omni modo, & c. *ἐν παντί*, Vulg. In omni loco, & c. *ἐν παντί*, quod certe melius conuenire puto, &
implemus etiam Chrysolastus.

Quod est signum, & c. Hoc signo vult supposititias epistolas à veris dignosci.
Athenis, & c. *Ἀθῆναις*. Hanc quoque epistolā putarim ego, ut & superiorē, Corinthi scriptam, ubi sequebantur
doctus, auctor Luca Act. 18. c. 19. Argumentum Græcis exemplaribus praximum docet Ro-
mæ scriptam esse: quod etiam est multo absurdus.

Audimus enim in-
nos quosdā ambulantes
inquirentes, nihil operan-
tes, sed curiosi agentes.

His autem qui eiusmodi
sunt denuntiamus, & obse-
cramus per Dominum Iesum
Christum, ut cum silentio
operantes, suum panem
mandent.

Vos autem, fratres, nolite
desistere benefaciendo.

Quod si quis nō obedi-
entibus nostris per epistolā
hunc notate: & ne com-
mercium cum illo, ut con-
fundatur.

Et nolite quasi inimicū
existimare, sed corripite
ut fratrem.

Ipsē autem Dominus pa-
cis det vobis pacem semper
in omni loco. Domi-
nus sit cum omnibus
vobis.

Salutatio, mea manu
Pauli, quod est signum in
omni epistola: ita scribo.

Gratia Domini nostri
Iesu Christi cum omni-
bus vobis. Amen.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

Missa fuit ex Athenis.

IN CAP. III.

² A proteruis, & c. *ὑπὲρ πάντων*. Id est, qui sui officii nullam curam habent: vel, insolentibus, & qui facili
alios ledant. Vide Act. 8. a. 6. Eras. Ab absurdis, quod mihi quidem absurdum videtur.

³ A malo, & c. *ἀπὸ τοῦ κακοῦ*. Id est, à Satanæ insidiis, ut respondeat superiori versiculo: quoniam etiā neu-
tro genere accipi potest.

⁴ Denuntiamus, & c. *ἐν ὀνόματι κυρίου*. Id est, Dominum accepta significamus. Vide 1. Thes. 4. a. 1. Vulg. & Eras. Pra-
cipimus.

⁵ Tradita doctrina, & c. *ἡ παράδοσις*. Vide supra, 2. d. 15. Passimus autem in *ἐκείνῃ* interpre-
tari vel Per nomen, cum Erasmo, ut sit grauissima obtestatio: vel simpliciter, Nomine, reddante *ἐκείνῃ*, id est, hie
braconum: ut significet Paulus se non ut *ἀποστόλου*, sed ut Christi legatum, tradere istas *ἐκείνῃ*. Leuiticum 15
est autem quod Verus interpres pro *παράδοσις*, accepit, legit *παράδοσις*, accepit, consentientibus etiam Græ-
cis codicibus nonnullis.

⁶ Edimus acceptum à quocūque, & c. *ἐκ παντός*. Quodam legunt, & c.
ἀπο παντός, accepimus à quocūque, idque fortassis rectius.

⁷ Etiam non edito, & c. *καὶ οὐκ ἐδίδομεν*. Vbi igitur monachorum & sacerdotum otiosus ventus: Monachus
(inquit Socrates Tripartitæ Historiæ lib. 8) qui quibus non laborat, similis est prædoni.

Epistola Pauli Apostoli ad Timotheum prior.

Παύλου Αποστόλου πρὸς Τιμόθεον ὁπισθολὴ πρώτη.

NOVA INTERPR.

VETVS.

Κεφάλαιον α΄

CAP. I.

CAP. I.

ΠΑΥΛΟΣ ἀποστόλος Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὑπακούων Θεοῦ πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμετέρας,

Παύλος Ἀποστόλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, secundum imperium Dei saluatoris nostri, et Domini Iesu Christi, spei nostrae,

Paulus Apostolus Iesu Christi secundum imperium Dei saluatoris nostri, et Domini Iesu Christi, spei nostrae,

πίδος ἡμετέρας,

Τιμόθεο γνησίῳ τέκνῳ καὶ πιστῇ χάριτι, εἰρήνῃ καὶ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ πατρὸς καὶ τοῦ Κυρίου ἡμετέρου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

2 Timotheo germano filio in fide: Gratia sit tibi, misericordia, et pax à Deo Patre nostro, & Christo Iesu Domino nostro.

2 Timotheo dilecto filio in fide: Gratia, misericordia, pax à Deo patre et Christo Iesu Domino nostro.

Καθὼς ᾤχεσθαι σε παρουσίαν ἐν Ἐφέσῳ, παρὰ βουλῆς εἰς Μακεδονίαν, ἵνα πρὸς βέλους τοῖς μὴ ἐπεσευδισκαλῇ.

3 Quomodo ut sum precatus ut permaneres Ephesi, per proficiscer in Macedoniam, quod maneo, ut denunties quibusdā ne diuersam doctrinam doceant:

3 Sicut rogavi te ut remaneres Ephesi quum ire in Macedoniam, ut denuntiares quibusdā ne aliter docerent:

IN CAP. V. L.

1 Dei seruatoris nostri, Θεοῦ πατρὸς καὶ Κυρίου ἡμετέρου. In Complutensi editione legitur Θεὸς Πατὴρ, καὶ ἀποστόλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, Dei Patris, & seruatoris nostri Iesu Christi. Rursus in quodam alio codice legitur, ὁ πατὴρ ἡμετέρου Θεοῦ καὶ Κυρίου ἡμετέρου, Patris nostri Dei, & Domini Iesu. Orta est autē proculdubio varietas ista ab illis qui seruatoris nomen prout vniuersi Christi personae tribuendum abfurde id quidem, quum Patre nos in Filio, & Filius nos Patri reconciliatos in carne sua seruauit. Vide Tit. 2. 3.

2 In fide, ἡ πίστις. Hic erat character ex quo Paulus quasi pater filios legitimis à spuris discernerebat. Vel filio per fidem, id est quem Domino genui per Euangelicam doctrinam, vt 1. Cor. 4. d. 14, & 15. Ceterum in collocactione huius Epistolae compertimus tres vetustos codices à reliquis dissentire, in eo quod posteriori ad Thessalonicensēs subiungit epistolam ad Hebræos. Neque verò dubito quin id ab illis factum sit qui quum nihil ambigerent epistolam illam ad Hebræos à Paulo scriptam esse, putarunt eam commodius reliquis epistolis coniungi quae Ecclesiis inscribuntur: quibus deum subiciantur quae ad singulares homines perscripserat. Sed reliqua exemplaria dissentiunt, & ex eo etiam argumento sit mihi verisimile, veteres primos qui epistolae Pauli in ordinem digesserunt epistolam ad Hebræos Paulo non tribuisse. Misericordia, χάρις. Hoc non solet Paulus adiungere nisi ad Timotheum & Titum scribens. Misericordia autem à gratia distinguo vt effectum à causa. Gratia enim nomine intelligo gratuitam illam & aeternam Dei beneuolentiam, qui nos in Christo reconcilianda elegit. Eam igitur misericordia, id est gratia iustificatio, consequitur: & hanc rursus pax illa felicissima quam mundus dare nō potest: vt pulchre hos gradus describit Apostolus Rom. 5. 1, & 2.

Et Christo Iesu Domino nostro, καὶ Κυρίῳ ἡμετέρῳ Ἰησοῦ Χριστῷ. Erasmus legit, καὶ Κυρίῳ ἡμετέρῳ καὶ Κυρίῳ ἡμετέρῳ, & Domino Christo Iesu Domino nostro: assentiente, inquit, Theophylasto. Nos in vetustis nostris libris nūquam inuenimus Κυρίῳ reperitum.

3 Sum precatus, παρεκάλει. Blādo vocabulo vitur, singulare modestie exemplū relinquens quibusuis in maxima etiā auctoritate constitutis. Id verò si (quod tamen falsissimū esse puro) Timotheus Ephesi talē egī scopum quales postea Ecclesiam inuaserunt, quodnam hoc erat Pauli privilegium, Episcopum non consulo domino Papa constitueret. Sed has nugas iam ridet etiam pueri. Vt remaneres, ὡς ἔμειναι. Antea cum Paulo aberrabatur, ita ferente necessitate, voluit eum Paulus Ephesi subsistere, non vt illi Ecclesia tantum Episcopum, addidit esset sed vt Ecclesia constituta, pseudapostolis occurreret: vnde etiam postea reuocatus est Romam ab ipso Apostolo. Nam Ephesi quo quae per biennium docuerat Apostolus qui tamen Ephesus Episcopus propterea non dicitur: neque constat an Timotheus postea sit Episcopus Roma reuersus, vt qui fuisse Euangelista, de quo munere alibi diximus, ac etiam de Episcopis, nimirum epistolae ad Philipp. 2. 1. Vulgata & Erasmus, Vt remaneres, quod non probō. Remanere enim dicitur qui alio discedente, retro manet. Atqui neuter Ephesi erat quum hoc peteret Paulus à Timotheo, vt Ratinus dicitur.

Quum proficiscer in Macedoniam, παρὰ βουλῆς εἰς Μακεδονίαν. Ter omnino vidit Macedoniam Paulus, vt ex historia filo apparet. Quauis enim non omnia perscripserit Lucas, ita tamen contextum historiam esse apparet vt non plures professiones in Macedoniam possint constitui. Primam igitur professionem esse constat eam quae refertur Act. 16: cuius comes fuit Timotheus, quē Lysitum primum cognitū assumptum

Altera commemoratur Act. 19: & in epistola ad Corinthios posteriore: cuius expeditionis etiam comitem fuisse Timotheum constat ex Act. 19. d. 21, & posterioris ad Corinthios epistolae inscriptione: quam in Macedonia scriptam fuisse liquet ex capite 9. a. 1, & 7. b. 5. Tertia verò demum ab eo suscepta est non ex Asia, sed ex Graecia, vti illas iudaeorum vitaret. Tum verò ab eo plerisque ex comitibus fuisse in Asiam dimissos, ac nominatim quidem Timotheum, diserte refertur Act. 20. a. 4. Itaque Apostolus eum à se ac plerisque aliis dimittens, proculdubio cum eis est de iis colloquutus quae ad Ecclesiarum Asiaticarum praesentem necessitatem spectabant, quauis eos iterum Troade videret. Cur autem de Ephesina Ecclesia potissimum laboraret, eam quae idcirco nō minatur charissimo suo Timotheo commendaret, multas causas habebat. Nam & primae dignitatis erat, vtrabique firma constitutione salus multorum penderet, & in turbulentissimo statu coactus fuerat eam veluti deesse nequaquam obtem etiam eorum potissimum presbyteros Miletum ad se, totam iam Asiam valedicens, accessit, vt eo reuertetur Act. 20.

Propterea ut denunties, ἵνα πρὸς βέλους. Reperit eundem esse idem verbum in subiectione ipsa ostendit: & familiaris etiam est Paulo haec eclipsis, vt 1. Corinth. 1. b. 6, & 1. b. 10, & 5. c. 13, & 2. Thess. 1. b. 7. Ne diuersam doctrinam doceat, ἵνα ἡ διδασκαλία ἡ αὐτὴ ᾖ. Vulgata, Ne aliter docerent. Ego malo ad ipsam doctrinam substantiam quā ad docendi modum referre. Eras. Ne diuersam sequantur doctrinam. Id verò potius discipulis quā ad docendum doctoribus. Est autem scriptum ἐν τῷ νόμῳ pro diuerso ac peregrino accipere, vt Act. 2. a. 4, & 1. Cor. 14. d. 1. Sed hoc notandum est, diuersam doctrinam dici, non eam modo quae penitus alia est, sed etiam quae veram doctrinam adulterat: cum verbo Dei vel tantillum humanarum speculationum admiscet: adeo vt ipsam quoque docendi formam complectatur hoc Pauli interdictum.

Μὴ δὲ προσέχημι μύθους καὶ γενεαλογίας ἀπεράντους, αἵτινες ζητοῦσι καὶ ἐρητοῦσι μάχην καὶ οὐκ ἐδοῦναι Θεοῦ τιμὴν ἐν πίστει.

4 Nec attendant fabulis & genealogiis infinitis, quae potius quaestiones praebent quā adificationem Dei: quae est per fidē.

4 Neque intendere fabulis & genealogiis interminatis: quae quaestiones praestant magis quā adificationem Dei: quae est in fide.

Τὸ δὲ τέλος τῆς προφητείας ἐστὶν ἀγάπη. ὅς ἐστι καρπὸς καὶ χάρις καὶ εἰρήνη καὶ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου ἡμετέρου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

5 Porro finis mandati, est charitas ex puro corde, & conscientia bona, & fide non simulata.

5 Finis autem praeparat charitatis ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.

Ὡς τινες ἀποχρίναντες, ἔκχευαν τὴν αἰσιν καὶ ματαιολογίας.

6 A quibus quum quidam vt à scopo aberrarint, deflexerūt ad vaniloquentiam:

6 A quibus quidam aberrantes, conuersi sunt in vaniloquentiam:

Θέλונτες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νομῶντες μὴ τε ἀλόγους, μὴ τε ἀπειρομαθεῖς ὄντας.

7 Quum velint esse Legis doctores, nec intelligat quae loquuntur, neque de quibus asserunt.

7 Volentes esse Legis doctores, non intelligentes neque quae loquuntur, neque de quibus affirmant.

Οἷον αὐτοὶ δὲ οἱ καλὸς ὁ νόμος, εἰς τὴν αἰσιν καὶ ματαιολογίας.

8 Scimus autem bona esse Legem, si quis ea legitime utatur.

8 Scimus autē quod bona est Lex, si quis ea legitime utatur.

Εἰδὼς ὅτι, ὅτι δικαίος νόμος οὐ καὶ πειρασμός ἐστι καὶ αἰσιν καὶ ματαιολογίας, ἀσεβείας καὶ ἀμωβητοῦ, αὐτοῖσι καὶ βέλους τοῖς πατέρα καὶ μητέρα καὶ ἀδελφούς, καὶ ἐκείνους.

9 Nempe sciens Legem iusto positam non esse, sed Legis contempnitoribus, & iis qui subiciuntur, impiis & peccatoribus, nefariis & profanis, patricidis & matricidis, homicidis,

9 Sciens hoc, quia Lex iusta non est, sed iustis, sed iniustis, & impiis, & peccatoribus, & nefariis, & profanis, & matricidis, & homicidis,

Πόρνοις, ἀρσενοκοῖς, αἰσχρολογῶν, ψευδοπροphetis, καὶ εἰς τὴν αἰσιν καὶ ματαιολογίας.

10 Scortatoribus, masculorum concubitoribus, plagiariis, & mendacibus, peritiis, & siquid

10 Fornicariis, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, peritiis, & siquid

4 Fabulis, μύθοις. Id est curiosis ac vanis speculationibus, ut curis quarum vnam speciem nominat, sed quae nobis tradidit verbum Domini: tamen vt hic minime haremus, ac consideremus Spiritus sancti illis recensendis scopum, potius quā in hoc veluti campo nos fatigemus. Extat autem pulcherrimus locus, & vt Apostolus ad hoc Pauli dictum explicandū, apud Suetonium in Tiberio, quē citauit doctissimus interpres. Maxime, inquit, curauit notitia historiarum fabularum, vtque ad ineptias ac derisum. Nā & grammaticus, (quod genus hominū praecipue, vt dixi, apperebat) eiusmodi fere quaestiones experiebatur. Quae mater Heclab, quod Achil

bonum inter virgines fuisse, quid si renes cantare sine solite. Eiusmodi igitur quaestiones si in rebus factis morum, fabulas ac genealogias hic vocari puto. Proponatur denique pro exemplo tota illa scholastica maeo legis & viuum habebimus istius vanitatis exemplar. Quae est per fidem, ἡ πίστις. Id est solidam ac firmā, ex verbo Dei nostrae in Christo salutis & rerum ad eam pertinentium cognitionem ac contemplationem, quam inanibus illis commentis opponit. Ceterum vetusti codices, pro ὁ νόμος legunt ὁ νόμος, id est dispensationē, quod mihi videtur obcurius.

5 Finis mandati, ἡ τέλος τῆς προφητείας. Id est Legis. Quorū hoc quia nimirum Paulus vult homines ab illis vanis quaestionibus ad verum pietatis studium reuocare. Charitas, ἀγάπη. Nec igitur extra conscientiam bonam charitas. nec extra fidem conscientia bona, nec fides extra Dei verbum. Hic qui dissoluit, à scopo aberrat, & pro veritate vanitatem amplectitur. Et notandum est verbum αἰσιν multo grauius quā αἰσιν, vt de quo dicimus infra, 1. Tim. 1. d. 17.

9 Legem iusto, ὅτι δικαίος νόμος. Id est, Sciens Legē iustam nō esse aduersus eū qui ad ipsius normam motus suos sponte componat: quales sunt illi soli quos Dominus vera doctrina & Spiritu sancto imbuat. quod isti EE. ii.

Iubet autē Paulus nominatim illos in precibus comprehendere. Sed quid si cū Iulianus apostata imperatorē Nē-
pē hic vnus erat ex eorū numero pro quibus precandū non erat, Gal. 3. b. 1. & 1. Thess. 1. b. 6. & 1. Tim. 4. c. 1. 4. & 1.
Ioh. 4. 16. Distinguerendi sunt autē extranei, vel per ignorantiam peccantes, aut in moribus, aut in doctrina, ab iis
qui plane, & quidem Dei ac Christi odio, à veritate deficiunt. Ergo tota series argumenti huc nos deducit vt nō
pro domesticis, tam pro extraneis preces in Ecclesia concipiantur.

ἡ ἀποστολὴ ὄντων ἡν. ἡμεῖς καὶ οἱ ἄλλοι
βίοι ἀλλήλων ἐν πόσει βίβωμεν καὶ
σεμνότητι.

Τούτοις καὶ ἐκείνοις καὶ πάντες ἐν ὁ-
ποῖον τῶ σωτῆρος ἡμεῖς Θεοῦ.

Ὁς παρὰ τὰς αἰδέσθους ἡμεῖς οὐκ ἐ-
καίς ἐκείνων ἐν ἀληθείᾳ ἡμεῖς.

Verē quāquā, & ἡμεῖς. Omnino hoc pertinet ad participiū ἡμεῖς, cōstitutis. Argumētatur enim à tim. quē ipse
Quātū Dominus quī in reb' humanis istos gradus distribueret: cui finis subseruire prorsus oporteat, nisi velim
mus hunc, ac proinde ipsi nobis pernitiē accerere. Quā igitur magistratū ideo cōstituit sūt in Domino vt
omniū recti ipsi; adeo religionis diuinitas per eos cōseruetur, quid aliud certiore fide ac maiore contentione
petere debemus à Deo quā vt principes, sūt quidē boni sint ac pii, cōseruet: fin verō mali sint, bonos efficiat, in
populū miseris: quos illo flagello lōgē durissimo castiget. Hoc, in quā, est Pauli lōgē grauiorū a. guntē. Nā
si (vt quidam faciunt) hoc referas ad verbum ἡμεῖς, hūc, quāsi iubeat Paulus ideo cōcipi preces pro regib' &
sūt vt postea transmittat consilium: verē quidē, sed tamen non apte colligeret. Assumeret enim
pro hypothesi id ipsum de quo quæritur, nempe an rogare pro principibus qui non modō non norant, sed etiā
persequuntur Ecclesiam, ad publicam Ecclesiæ concordiam spectet. Hoc, inquam, pro cōfessio Paulus aduersus
si illo modo argumentaretur, ideo quē non apte colligeret. Nam excipere potuisset aduersarius, contrarie
proposuissent rationem, non posse mōdo consiliū paci Ecclesiæ quā si Deum aduersus principes interpellat à quibus ipsa
opprimatur: vt Iuliano factum esse Ecclesiastica historia merito testatur. Huc verō obiciōnis nullus locus
relinqueret: si Paulum dicamus à generali sine cōstituti magistratū argumentari: vt probata illa hypothesi,
necesse argumenti conclusionē. Pro quibusuis igitur principibus orandū est. Nobilissimus autē est hic locus nō
modō aduersus Anabaptistā & ceteros omnes fanaticos qui magistratū tollendū censent, sed etiam aduersus
crudelissimā illā Academicorū qui nuper irreperunt charitatē. Illi enim in verā religionis perturbatores nul-
lus ius magistratū concedunt: quā hic diceret fiat mentio ἡμεῖς, iustis ac legitimi cultus, cuius vnus
præ ceteris rebus vindicet & assertores magistratū esse oportere: adeo quidē vt quoties necesse fuerit vel reli-
gionem vel pacem ciuilem amittere, quicunque principes illi sūt non anteposuerint, grauius o scelere lese licē-
tes ac prudentes obligent: mediam vt facit hanc hereticis imputare licet Ecclesiasticam disciplinam desiderare.

Et honestate, quē ἡμεῖς. Complectitur hoc vōmen omne officii genus quod vigeat in moribus hominum
commerciis debet, vt nihil turpiter aut indecore, nihil denique flagitiosū sit. Cicero, In officio colēdo, inquit,
sita est honestas omnis: & in negligendo, turpitudine. Itaque nō excludit obiectum est ἡμεῖς, quā alioquin hoc
nōmine significetur honesta quadam morum grauitas, quæ reuerentiam conciliat: quæ significatio huic etiā
loco non male conuenit. Vulg. Castitate, nimium angustā, vt alibi sepe.

4 Qui quosuis homines, & ceteros. Adhuc ἡμεῖς. qui sublatō discrimine, quosuis etiam alienissimos ab Ec-
clesia homines vult seruare sive, qui Ecclesiam suam ex quibuscumque hominum genere congregat. Nostrū est igitur
pro quibusuis precari, non autem iudicare abiectos à Deo quicunque nondum ad Ecclesiam accesserunt.
Hanc germanā esse huius loci sententiā res ipsa clamat, & experientia etiam conuincit, nempe ista non ad singu-
los homines, sed ad quosuis hominū genera pertinere. Est enim ad conclusionē accōmodanda probatio. Itaque
plane aberrat à scopo qui singulis hominibus hoc Apostoli dictum accōmodat, & nostræ consolationis fun-
damentum conuellunt. Non agimus de salutis consiliū enim cōstat vno Christo qui gratis nobis exhibit,
& per gratitū sūci donū apprehensio. Non agimus etiam de eo cur Deus damnet, neque enim aliunde petē-
dum est exitū hominis quā ab ipsius hominis corruptione, & corruptionis fructibus. Tota Scriptura hoc cla-
mat, & qui aliter sentit, anathema sit. Sed hoc quæritur, an singulos homines Deus saluti dēstinat per fidem
seruandos: an verō etiā aliquos iusto suo iudicio cōdēnandos. At quorsum hoc quæritur? Quis hūcque
subiubeat Spiritus sanctus, nempe quoties ita facere necesse est, ab inharrentibus causis ad ipsum vique Dei pro-
positū cōcēdendū, tū in electis tū in reprobis. Aperte verō blasphemia fuerit existimare curiosos, spinulos, in-
utiles quæstiones à Spiritu sancto nobis explicari. Certē frustra prædicatur iustificatio ex fide nisi fides subter-
natur ecclēia certa & cōstans, electio verō sine opposito mēbro nec cōstitui potest, nec ita etiā considerari vt
par est. Denique nisi hūc quæstio explicetur, tota Christiana religio corruat necesse est. Nā qui hoc Pauli dictū
ad singulos homines cōtendit pertinere, huc delabatur necesse est vt vel libellū arbitriū hominis, vel vni-
uersalitē (id est ad singulos homines pertinētē) gratiam statuāt. Liberum arbitrium vōco non quod sit sponta-
neū, (ita enim concedo) sed quod in verānis partem sua sponte ferri possit. Hoc igitur qui cōstituit, vel Pe-
lagiani sunt, si naturā faciāt gratiā vel Semi-pelagiani, si cū natura faciāt concurrere gratiā, quā infirmā
tura a diuine. cū neutris verō mihi quicquā negotiū esse volo. Si in verō gratiā quādam vniuersalitē statui ad sin-
gulos pertinet, quare quā gratiam intelligas. Nā de gratia hic agimus quæ ad Christiū ducit, extra quē
non est salus: quā sicut negat, alicui concedit Deus, gratiam illam tuā vniuersalitē hoc ipso sublatō videtur
verō gustum eius alique singulis tribui dēcas, primum omnium ipsa omnium scilicet experientia fallum id esse
coarguit. Deinde quæro, parēne primum illū gratiæ gustum facias, an imparem. Si imparem facis, iterum vi-
des te ab vniuersali gratia defecisse, fin verō parem, vnde tam impar esse dēcas? Ex eo, dices, quod iste oblati
plectitur, hic verō repudiatur. Ergo, inquam, vel impar fuit gratia, (fuit enim ex quo vterque sanatus, & ad am-
plectendam gratiam pari efficacia impulsus) vel impar erat naturæ corruptio, quod si tu statuis, iam in Pelagia-
nismum recidis. En vides, lector, quibus laqueis se induat quorundam hominum curiosa modestia: vt alias bla-
spemias omittam quæ ex hac ipsa doctrina necessario consequuntur, de quibus alibi dictum est à nobis.

eminentia constituitur: vt tran-
quillam ac quietam vitam de-
gamus cum omni pietate & ho-
nestate.

Nam hoc bonū est & acceptū
coram seruatore nostro Deo,

Qui quosuis homines vult
seruari, & ad agnitionem veri-
tatis venire.

qui in sublimitate suau-
itatis quædam transquilli-
tatem inuicem agimus vt o-
mnis pietas ex assidue.

Hoc enim bonum est & ac-
ceptum coram saluatore
nostro Deo,

Qui omnes homines
vult saluos fieri, & ad a-
gnitionē veritatis venire.

Εἰς ὃ Θεός, εἰς καὶ σωτὴς Θεοῦ
καὶ αἰσχροῦ καὶ αἰσχροῦ Χριστοῦ
Ἰησοῦ.

Ὁ δὲ αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἁγίων πα-
τρῶν ἡμεῖς καὶ οἱ ἄλλοι ἰδόντες.

Εἰς ὃ ἐπέθετο ἡ γὰρ κληρὸς καὶ ἀποστόλος,
(ἀλλήλων ἁγίων καὶ Χριστοῦ, οὐ καὶ
δουλοῦ) διδόντος αὐτὸν ἐν πίστει καὶ
ἀληθείᾳ.

Βάλομαι δὲ ἁρπαγεὺς ὑμῶν τοὺς αἰ-
σχροὺς καὶ πᾶσι τῶν ἐπαινετῶν ὁσίων
χρηματίζων ὁρθῶς καὶ διαλογισμῶν.

6 Qui semetipsum dedit redē-
ptionis pretium pro quibus-
uis, Christus inquam, testimoniū
illud suis tēporibus destinatū.

7 Cuius constitutus sum ego
præco & Apostolus, (veritatem
dico) per Christum, non mē-
tior) doctor inquam Gentium,
cum fide ac veritate.

8 Velim igitur viros precari
in quouis loco, puras manus
attolentes absque ira & di-
scertatione.

9 Homo, & ἡμεῖς. Homo videlicet factus: alioquin nullus ad eum aditus nobis pateret, nedum ad i-
psam diuinitatem. Adsumpsit autem naturam, qua non certo hominum generi, sed quibusuis coniungitur.
Nullum ergo genus hominum debemus à Christi Ecclesia alienum putare. Iam verō non potes ad singulos ho-
mines hoc translatte, quum ipse Christus diserte testetur se non rogare pro mundo, id est pro iis quos Deus i-
psius non est daturus, ac proinde quorum causa non venit alioquin, vt sacerdotis officio plane fungeretur, pro
quam luccet. Est enim reprobationis propositum ab ipsius exequutione (id est damnatione) diligenter distin-
guendum: quum pro occulta, sed tamen iusta, sua voluntate Deus reprobet, qui tamen damnationi deuotus,
nonnisi à proper causis in ipsis hærentes damnat.

6 Qui seipsum dedit, id est ἑαυτοῦ. Vel potius, Qui se ipse, siue qui ipse se dedit. Nam inter hæc dicendi
genera non nihil interest. Quum enim dicimus, Christus dedit seipsum, intelligimus Christum non aliam vi-
timam quā se oblatuisse: quum dicimus, Christus ipse se dedit, significamus non modō nullam aliam
oblatam victimam, sed etiam à nullo alio quā ipso fuisse oblatam, vt idem fuerit pontifex qui & victimā, ita
que duplici sacrilegio tenentur qui vel alia victimā Deum placari, vel ab alio sacerdote quā ab eo offerri eā
potuisse putant, nedum vt hodie possit. Itaque si vna oblatio istis sacrilegis non sufficit, age, Christum (sicuti
se facere gloriantur) esse quidem ipsius partes illis sanguine per, relinquimus. At ista, inquit, oblatio est ad
remissionem. Recte sane: ergo exequutionem non est quāquam abique sanguinis effusione non fiat remissio, Heb. 9. c. 12.

7 Per Christum, & Χριστοῦ. Vetus interpres hoc non legit, & in tribus vetustis libris Græcis deesse cō-
perimus. Videtur autem additum ex Rom. 9. a. 1. vbi etiam hanc formulam exposuimus. Non mentior, si
quidam, Hebraicos pleonasmus, de quo diximus Ioh. 1. c. 10. Magna tamen est eius emphasis, vt tum ex hoc
loco, tum ex aliis multis omnino appareat hanc epistolam, quāuis Timotheo sit inscripta, tamen Ephesius, at-
que adeo à Asiaticis omnibus Ecclesiis potius quā ipsi Timotheo scriptā: in qua mirari tum ministrī omnes,
tam vero reges ipsi absolutam habere officiorum suorum descriptionem. Cum fide & veritate, id est πίστι καὶ ἀληθείᾳ.
Id est idē fidelis ac sincerus. Fidem autem ad sanam eāque persuasam doctrinam refero: veritatem, id est ἀλήθειαν
ipsam sinceram integram que functionem. Vulg. In fide & veritate, quod etiam non displicet.

8 In quouis loco, & πανταχοῦ. Hac formulā putant alii tolli locorum discrimen: alii verō æquare Gen-
tes & Iudæos, vt in toto orbe terrarum pura hæc sacrificia Deo offerantur, de quibus apud Malachiam agitur.
Mibi videtur Paulus Legalibus ceremoniis verā purificationē opponere, quæ faciat vt quocumque loco fū-
mus, Deum rite possimus invocare. Puras, ἀκαίους. Vt sanctas. Ad verbum, puri attolentes manus. Malo ta-
men ἁγίους Attice formæ genere accipi pro sanctis, vt versus, καὶ ἁγίους pro καίους, & Tit. 1. c. 1. καὶ ἁγίους pro
καίους, sed eadem tamen manet sententia, vt rōnis modo legas. Ceterum manum sublationem posuit pro
Ecc. iiii.

νοσῶν ἐπὶ ζήτησιν καὶ λογαριασμοῦ καὶ
δὲν γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημία,
καὶ λοιποὶ αἱ ποικίλαι.

Παραστὰς τὸν διὰ φθόνου καὶ
δυσπρέπειαν τοῦ νοῦ, καὶ ἀπειρηθὲν τῆς
ἀληθείας, νομίζων πολεμεῖν τῷ θεῷ.
σέβας. ἀφ' ἑαυτοῦ δὲ τοῦ ἑαυτοῦ.

Ἐστὶ περὶ τοῦ μέγας ἡ δὲ σέβας μὴ
αὐτοπαθείας.

Οὐδὲν γὰρ εἰσπνέει καὶ εἰς τὸν κόσμον,
δὲν ἔστιν ὅτι δὲ ἐξελκεῖν πὶ δυνάμει.

Ἐχόντες δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ σκεπ-
σμάτα, ἵνα τοῖς ἀρεταῖς πορευθῶμεν.

Οἱ δὲ βουλομένοι πλεονεξῆσαι, ἐμπίπ-
ουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ πειρασμὸν καὶ ἐπιθυ-
μίας πολλὰς αἰσθητοῦ καὶ βλασφημίας, αἵ-
ματι βυζίου τοῦ αἰσθητοῦ εἰς ὀλε-
σμον καὶ ἀπόλησιν.

Ρίζα γὰρ πόρνων τῆς κακίας ἐστὶν ἡ φι-
λαργία. ἡς πλεονεξία ὁρεγνόμενοι ἀπεπλά-
γησάντων ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ ἑαυτοὺς πε-
ρεσπεύοντες ὀδυνῶν πολλῶν.

Σὺ γὰρ ἀνθρώπῳ τῷ θεῷ, ἡμεῖς φθόνῳ.

Infans enim circa quaestiones ac
verborum pugnas: ex quibus
nascitur invidia, lis, maledicen-
tia, suspiciones male.
Peruersæ exercitationes ho-
minum mente corruptorum,
& qui priuati sunt veritate, &
quæstui habent pietatem. Se-
cede ab iis qui eiusmodi sunt.
Est autem quæstus magnus
pietas: cum animo sua forte
contento.
Nihil enim intulimus in
mundum, sed idcirco ne efferre
quicquam possumus.
Sed habentes alimenta, &
quibus tegamur, his contenti
erimus.
Qui autem volunt ditescere,
incidunt in temptationem & la-
queum, & cupiditates multas
amantes & damnosas, quæ de-
mergunt homines in exitum
& interitum.
Siquidem radix omnium
malorum est amor pecunie:
quam quidam dum appetunt,
aberrantur à fide, & seipsos transi-
xerunt doloribus multis.
Tu verò, homo Dei, ista fuge: ^{hæc fuge:}

Infans enim circa quaestiones ac
verborum pugnas: ex quibus
nascitur invidia, lis, maledicen-
tia, suspiciones male.
Peruersæ exercitationes ho-
minum mente corruptorum,
& qui priuati sunt veritate, &
quæstui habent pietatem. Se-
cede ab iis qui eiusmodi sunt.
Est autem quæstus magnus
pietas: cum animo sua forte
contento.
Nihil enim intulimus in
mundum, sed idcirco ne efferre
quicquam possumus.
Sed habentes alimenta, &
quibus tegamur, his contenti
erimus.
Qui autem volunt ditescere,
incidunt in temptationem & la-
queum, & cupiditates multas
amantes & damnosas, quæ de-
mergunt homines in exitum
& interitum.
Siquidem radix omnium
malorum est amor pecunie:
quam quidam dum appetunt,
aberrantur à fide, & seipsos transi-
xerunt doloribus multis.
Tu verò, homo Dei, ista fuge: ^{hæc fuge:}

Infans enim circa quaestiones ac
verborum pugnas: ex quibus
nascitur invidia, lis, maledicen-
tia, suspiciones male.
Peruersæ exercitationes ho-
minum mente corruptorum,
& qui priuati sunt veritate, &
quæstui habent pietatem. Se-
cede ab iis qui eiusmodi sunt.
Est autem quæstus magnus
pietas: cum animo sua forte
contento.
Nihil enim intulimus in
mundum, sed idcirco ne efferre
quicquam possumus.
Sed habentes alimenta, &
quibus tegamur, his contenti
erimus.
Qui autem volunt ditescere,
incidunt in temptationem & la-
queum, & cupiditates multas
amantes & damnosas, quæ de-
mergunt homines in exitum
& interitum.
Siquidem radix omnium
malorum est amor pecunie:
quam quidam dum appetunt,
aberrantur à fide, & seipsos transi-
xerunt doloribus multis.
Tu verò, homo Dei, ista fuge: ^{hæc fuge:}

Infans enim circa quaestiones ac
verborum pugnas: ex quibus
nascitur invidia, lis, maledicen-
tia, suspiciones male.
Peruersæ exercitationes ho-
minum mente corruptorum,
& qui priuati sunt veritate, &
quæstui habent pietatem. Se-
cede ab iis qui eiusmodi sunt.
Est autem quæstus magnus
pietas: cum animo sua forte
contento.
Nihil enim intulimus in
mundum, sed idcirco ne efferre
quicquam possumus.
Sed habentes alimenta, &
quibus tegamur, his contenti
erimus.
Qui autem volunt ditescere,
incidunt in temptationem & la-
queum, & cupiditates multas
amantes & damnosas, quæ de-
mergunt homines in exitum
& interitum.
Siquidem radix omnium
malorum est amor pecunie:
quam quidam dum appetunt,
aberrantur à fide, & seipsos transi-
xerunt doloribus multis.
Tu verò, homo Dei, ista fuge: ^{hæc fuge:}

Infans enim circa quaestiones ac
verborum pugnas: ex quibus
nascitur invidia, lis, maledicen-
tia, suspiciones male.
Peruersæ exercitationes ho-
minum mente corruptorum,
& qui priuati sunt veritate, &
quæstui habent pietatem. Se-
cede ab iis qui eiusmodi sunt.
Est autem quæstus magnus
pietas: cum animo sua forte
contento.
Nihil enim intulimus in
mundum, sed idcirco ne efferre
quicquam possumus.
Sed habentes alimenta, &
quibus tegamur, his contenti
erimus.
Qui autem volunt ditescere,
incidunt in temptationem & la-
queum, & cupiditates multas
amantes & damnosas, quæ de-
mergunt homines in exitum
& interitum.
Siquidem radix omnium
malorum est amor pecunie:
quam quidam dum appetunt,
aberrantur à fide, & seipsos transi-
xerunt doloribus multis.
Tu verò, homo Dei, ista fuge: ^{hæc fuge:}

Infans enim circa quaestiones ac
verborum pugnas: ex quibus
nascitur invidia, lis, maledicen-
tia, suspiciones male.
Peruersæ exercitationes ho-
minum mente corruptorum,
& qui priuati sunt veritate, &
quæstui habent pietatem. Se-
cede ab iis qui eiusmodi sunt.
Est autem quæstus magnus
pietas: cum animo sua forte
contento.
Nihil enim intulimus in
mundum, sed idcirco ne efferre
quicquam possumus.
Sed habentes alimenta, &
quibus tegamur, his contenti
erimus.
Qui autem volunt ditescere,
incidunt in temptationem & la-
queum, & cupiditates multas
amantes & damnosas, quæ de-
mergunt homines in exitum
& interitum.
Siquidem radix omnium
malorum est amor pecunie:
quam quidam dum appetunt,
aberrantur à fide, & seipsos transi-
xerunt doloribus multis.
Tu verò, homo Dei, ista fuge: ^{hæc fuge:}

Infans enim circa quaestiones ac
verborum pugnas: ex quibus
nascitur invidia, lis, maledicen-
tia, suspiciones male.
Peruersæ exercitationes ho-
minum mente corruptorum,
& qui priuati sunt veritate, &
quæstui habent pietatem. Se-
cede ab iis qui eiusmodi sunt.
Est autem quæstus magnus
pietas: cum animo sua forte
contento.
Nihil enim intulimus in
mundum, sed idcirco ne efferre
quicquam possumus.
Sed habentes alimenta, &
quibus tegamur, his contenti
erimus.
Qui autem volunt ditescere,
incidunt in temptationem & la-
queum, & cupiditates multas
amantes & damnosas, quæ de-
mergunt homines in exitum
& interitum.
Siquidem radix omnium
malorum est amor pecunie:
quam quidam dum appetunt,
aberrantur à fide, & seipsos transi-
xerunt doloribus multis.
Tu verò, homo Dei, ista fuge: ^{hæc fuge:}

Journal of Management Education 36(7) 809–827

[illegible]

Dominus perdere. Nam in hac formula loquendi dicitur Spiritus metonymice, ex Hebraeorum more, motus animi nostri in quadam extrinseca impellente excitatus, nempe vel à Spiritu sancto, vel contrà à Spiritu malo: pro varia motus qualitate, ut Spiritus fidei, sapientie, constantie, & similes: quibus opponuntur Spiritus vertiginis, auaricie, furoris, formidinis, & si quis sunt huiusmodi. Charitatis & sanitatis animi, & contra eos, ut perueniatur. Hæc effecta tacite oppositio ostendunt, ut qui infaniam. Contrà Spiritus Dei animos nostros componit ut omnibus prodeesse studeamus, & verè simus mentis compotes: quum ceteri mortales vel delinunt, vel infaniam. Itaque scriptura non conuerti sobrietatem, (quod ambiguum est, nec satis Latine) sed animi sanitatem: quod ipsa verbi notatio declarat. Plato lib. 1. de Rep. sic sepe ait: *ὁ δὲ πῶς καὶ πῶς*. Castellio Frugalitatem conuertit, admodum ineptè, ut mihi videtur.

Μὴ οὖν ἐπαίματαις ὁ μὴ πύριον τῶ
Κυρίου ἡμῶν, μηδὲ ἐμὴν τὴν δόξασιν αὐτοῦ,
ἀλλὰ σὺν καὶ κατὰ ἡσυχίαν τῷ
καὶ δούλῳ Θεοῦ.

Τὸ πᾶν τὸν κόσμον ἡμεῖς, καὶ κατὰ σῶμα
καὶ τὸν κόσμον οὐ καὶ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ
καὶ ἰδίαν καρδίαν καὶ ἡμῶν τὸν δόξαν
ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πατρὶ ἡμῶν αἰώνων.

Φανερωτέον τὸν νῦν ὁμοῦ τὸν ἐκτετακέναι
τὸν κόσμον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸν
κόσμον οὐ καὶ τὸν κόσμον, φανερωτέον τὸν
καὶ τὸν κόσμον ὁμοῦ τὸν δόξαν αὐτοῦ.

Εἰς ὃ ἐπὶ θεῷ ἐγὼ κηρύττω καὶ ἀποστόλος,
καὶ διδάσκαλος ἐστίν.

Δι' ὧν αἰτῶν τὸν κόσμον πᾶσαν τὴν
ἐκτετακέναι, οὐ καὶ τὸν κόσμον οὐ καὶ
πεπεισμένον ὅτι δούλος ἐστὶν τῷ Θεῷ
καὶ μου φησὶ εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

3. Ipsi, *ὡν*. Id est ipsius causa. Ephes. 3. a. sic vocat afflictiones Euangelii quæ pro Euangelio perferuntur. Eto mecum parriceps afflictionum Euangelii, *συγκαταπονησὶν τῷ Ευαγγελίῳ*. Euangelium dicitur quodammodo affligi in iis à quibus annuntiat: & de se loqui Apostolum, ex proximè præcedentibus liquet: quamobrem expressi particulam Meum. Vulgata, Collabora Euangelio. Ex potentia, κατὰ δύναμιν. Id est, fructus potentia Dei, vel Euangelio quod est secundum potentiam Dei id est, in quo planè se exierit Dei potentia. 15. Proposito & gratia, κατὰ χάριν καὶ χάριν. Id est, propositum, & gratia. Data est, τὸ δωρεάν. Datam est dicit nobis tempore nobis reipsa exhibetur quod ab æterno nobis Deus dedit. Meminerimus autem à tempore colligere nos gratis prædestinatos, id est, quod doctrinam de praua fide vel operibus repugnare Dei gratia ex diametro. In Christo Iesu, *ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ*. Meritò hoc addit: est enim vnus Christus in quem ea gratia inique propositum Dei ferebantur. Vide Ephes. 1. 4 & 5. Ante tempora secularia, κατὰ χρόνον αἰώνων. Id est, inquit Erasmus, Ante tempora æterna, quo modo etiam conuertit. Ego verò quid possum ante æternitatem imaginari ita vocari puto temporaria secularia, annorum seriem qui à seculorum origine fluxerunt: vt idem proflus significet. Ante tempora secularia, atque Ante ista mundi fundamenta: siquidem tempus cum mundo capitis. 15. In lucem produxit, φανερωτέον. Id est, fecit vt illucere vitæ. Vulg. ineptè, Illuminauit vici. Repetendū enim τὸ φανερωτέον hoc in loco, verbo Hebræo נִתְּנָה in coniugatione hiphil. Nā de vita illa immortalis penit de vt de corpore lumine loquitur, ex Scripturæ more. Vulg. illuminauit. Sed notandū est præterea Pauli ingenio artificium hoc in loco. Quam enim solet nomen τὸ φανερωτέον tribuere secundo adueni, hic tamen de primo: illo differens, quo nihil abiecius fingi potest, idem nomen vsurpauit: id est, quæ animos nostros à cetera contemplatione rerum externarum ad efficaciam illius aduentus contemplandam subiecit. Ita enim fuit vt in illa tam abieci formæ verè tamen diuinam maiestatem ipsi etiam diaboli cogitant adorare.

12. Noui enim cui crediderim, &c. *ὅτι καὶ ὁ πᾶν κόσμος, &c.* Erasmus, Noui enim certūque sum quod is cui credidi, &c. vt sic hæc constructio, *εἰς ἃ καὶ κατὰ χάριν καὶ χάριν*, &c. Sed valde dura est ista tractatio: neque enim villo modo necessaria: quum plana sint omnia, si post τὸ subaudiatis *ἐν* fide, & charitate, vt intelligas sanam illam doctrinam in duobus fidei capitibus positam esse, nempe in fide & charitate: quæ rursus in vno Christo sita sunt, quæ ratione fortassis non ineptè conuerteris, De fide & charitate: vt solet interdum apud Hebræos vsurpari à pro τῷ.

14. Depositorum, κατὰ τὸν νόμον, vel κατὰ τὸν νόμον. hic enim variant exemplaria, sed eadē sententia manente. Vide 1. Tim. 6. d. 10, & (suprà, versu 11.

17. Studiofissimè, ἀποδοῦναι. Sic paulo post βέλους pro βέλους. Vide 1. Tim. 3. d. 14.

2. Inter multos testes, ὡς πολλοὺς μάρτυρας. Id est præsentibus multis, qui de his rebus possunt testari. Sic apud Græcos ὡς ponitur pro μετὰ: apud Hebræos autem τῷ pro οὐ: vnde & ὡς pro ὡς vel ὡς, vt 1. Corinth. 1. 4, & 3. c. 1. Sic & apud Ciceronem dicitur Catilina inter falcarios venisse. M. Lecz domum: id est falcariis circumseptus.

4. Vitæ negotiis, id est negotiis ad rem familiarem aut occupationes illas consuectas pertinentibus, vt GCG. 1.

1. Tim. 6. d. 18 & 19. Corona denique nostra apud illum est seposita, infra, 4. b. 8. Sed meminerimus horum omnium gloriam oportere ipsius gratia: bonitati in solidum acceptam ferre: & ius illud ἰσχυροῦς longe alio fundamento niti quàm nostrā iustitiā depositio: sicut nimirum qui filius est, si ostēdium fecit, non ideo tamen est paternarum facultatum particeps: sed quia quum filius esset, officium fecit, idcirco pro filio agnoscitur, à iocundis à patre eiiciendus, & tandem abdicandus. Sed an satis firmum est hoc argumentum à potentia Dei sumptum? Multa enim posset Deus, quæ tamen non facit. Respondeo, coniungendum esse voluntatis testimonium, quod etiam priore loco collocauit Apostolus, quum diceret se scire cui crediderit.

Ἐπεὶ οὖν ἐγὼ ἡμῶν τὸν λόγον, καὶ
ἐν τῇ ἐκτετακέναι καὶ τὸν κόσμον
καὶ τὸν κόσμον οὐ καὶ τὸν κόσμον.

Τὸν κόσμον οὐ καὶ τὸν κόσμον οὐ καὶ
ἐν τῇ ἐκτετακέναι καὶ τὸν κόσμον
καὶ τὸν κόσμον οὐ καὶ τὸν κόσμον.

Οἱ δὲ πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὡς ἐστὶν
καὶ τὸν κόσμον οὐ καὶ τὸν κόσμον.

Δὲν ἔλεος ὁ Κύριος τῷ Ονησιφώρῳ
ὡς ἐστὶν πολλὰ καὶ μετὰ τὸν κόσμον
καὶ τὸν κόσμον οὐ καὶ τὸν κόσμον.

Ἀλλὰ ἡμῶν τὸν κόσμον οὐ καὶ τὸν
καὶ τὸν κόσμον οὐ καὶ τὸν κόσμον.

Δὲν αὐτῷ ὁ Κύριος διδοὶ ἔλεος
καὶ τὸν κόσμον οὐ καὶ τὸν κόσμον.

Κεφάλαιον δὲ
Σὺ τὸν κόσμον οὐ καὶ τὸν κόσμον
καὶ τὸν κόσμον οὐ καὶ τὸν κόσμον.

Καὶ ὡς ἡκούσας παρ' ἐμοῦ ὁ πολὺς
καὶ τὸν κόσμον οὐ καὶ τὸν κόσμον.

Σὺ τὸν κόσμον οὐ καὶ τὸν κόσμον
καὶ τὸν κόσμον οὐ καὶ τὸν κόσμον.

Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται
καὶ τὸν κόσμον οὐ καὶ τὸν κόσμον.

13. Exemplar teneto, ὡς ἐστὶν τὸν λόγον. Sic puto significari vel docendi formam, vel ipsius doctrinæ praxin, quæ efficere vt Timotheus esset vix quadam imago eius doctrinæ quam annuntiabat. Cum fide, *ὡς πᾶν* οὐ pro οὐ, vt sæpe iam obseruauimus. Vulg. in fide & charitate. vt intelligas sanam illam doctrinam in duobus fidei capitibus positam esse, nempe in fide & charitate: quæ rursus in vno Christo sita sunt, quæ ratione fortassis non ineptè conuerteris, De fide & charitate: vt solet interdum apud Hebræos vsurpari à pro τῷ.

14. Depositorum, κατὰ τὸν νόμον, vel κατὰ τὸν νόμον. hic enim variant exemplaria, sed eadē sententia manente. Vide 1. Tim. 6. d. 10, & (suprà, versu 11.

17. Studiofissimè, ἀποδοῦναι. Sic paulo post βέλους pro βέλους. Vide 1. Tim. 3. d. 14.

2. Inter multos testes, ὡς πολλοὺς μάρτυρας. Id est præsentibus multis, qui de his rebus possunt testari. Sic apud Græcos ὡς ponitur pro μετὰ: apud Hebræos autem τῷ pro οὐ: vnde & ὡς pro ὡς vel ὡς, vt 1. Corinth. 1. 4, & 3. c. 1. Sic & apud Ciceronem dicitur Catilina inter falcarios venisse. M. Lecz domum: id est falcariis circumseptus.

4. Vitæ negotiis, id est negotiis ad rem familiarem aut occupationes illas consuectas pertinentibus, vt GCG. 1.

13. Exemplar teneto sanorum sermonum, quos à me audisti cum fide & charitate quæ est in Christo Iesu.

14. Præclaram depositum seruaua per Spiritum sanctum qui inhabitat in nobis.

15. Nosti hoc, auctos me fuisse omnes qui sunt in Asia: ex quibus est Phygelius & Hermogenes.

16. Præstet misericordiam Dominus Onesiphori familia: quoniam sæpe me recreauit, & catenam meam non erubuit.

17. Imò quum esset Romæ, ita diuissimè quaesivit me, & inuenit.

18. Det ei Dominus vt inueniat misericordiam apud Dominum in die illo. quam multa etiam Ephesi subministrasti, tu optime nosti.

19. Vigitor, fili mi, corrobora re per gratiam quæ est in Christo Iesu.

20. Et quæ audisti à me inter multos testes, hæc committe fidelibus hominibus, qui sint idonei ad alios quoque docendos.

21. Tu igitur feras laborem vt bonus miles Iesu Christi.

22. Nemo qui militat implicatur vitæ negotiis, vt ei placeat à quo delectus est miles.

23. Sic puto significari vel docendi formam, vel ipsius doctrinæ praxin, quæ efficere vt Timotheus esset vix quadam imago eius doctrinæ quam annuntiabat. Cum fide, *ὡς πᾶν* οὐ pro οὐ, vt sæpe iam obseruauimus. Vulg. in fide & charitate. vt intelligas sanam illam doctrinam in duobus fidei capitibus positam esse, nempe in fide & charitate: quæ rursus in vno Christo sita sunt, quæ ratione fortassis non ineptè conuerteris, De fide & charitate: vt solet interdum apud Hebræos vsurpari à pro τῷ.

24. Depositorum, κατὰ τὸν νόμον, vel κατὰ τὸν νόμον. hic enim variant exemplaria, sed eadē sententia manente. Vide 1. Tim. 6. d. 10, & (suprà, versu 11.

27. Studiofissimè, ἀποδοῦναι. Sic paulo post βέλους pro βέλους. Vide 1. Tim. 3. d. 14.

2. Inter multos testes, ὡς πολλοὺς μάρτυρας. Id est præsentibus multis, qui de his rebus possunt testari. Sic apud Græcos ὡς ponitur pro μετὰ: apud Hebræos autem τῷ pro οὐ: vnde & ὡς pro ὡς vel ὡς, vt 1. Corinth. 1. 4, & 3. c. 1. Sic & apud Ciceronem dicitur Catilina inter falcarios venisse. M. Lecz domum: id est falcariis circumseptus.

4. Vitæ negotiis, id est negotiis ad rem familiarem aut occupationes illas consuectas pertinentibus, vt GCG. 1.

13. Formam habet sanctorum uerborum, quæ à me audiisti in fide & in dilectione in Christo Iesu.

14. Bonum depositum custodi per spiritum sanctum qui habitat in nobis.

15. Hoc scis, quod auctori sunt auctores qui in Asia sunt: ex quibus est Phygelius & Hermogenes.

16. Dei misericordiam Domini Onesiphori domui: quia sæpe me refregit, & catenam meam non erubuit.

17. Sed quum Romanum uisisset, sollicitè me quaesivit, & inuenit.

18. Det illi Dominus intendere misericordiam à Domino in illa die. & quanta Ephesi ministrasti, tu optime nosti.

19. Vigitor, fili mi, confortare in gratia quæ est in Christo Iesu.

20. Et quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui sint idonei ut alios doceant.

21. Labora sicut bonus miles Christi.

22. Nemo militum implicatur in negotiis secularibus, ut ei placeat cui se probat.

23. Sic puto significari vel docendi formam, vel ipsius doctrinæ praxin, quæ efficere vt Timotheus esset vix quadam imago eius doctrinæ quam annuntiabat. Cum fide, *ὡς πᾶν* οὐ pro οὐ, vt sæpe iam obseruauimus. Vulg. in fide & charitate. vt intelligas sanam illam doctrinam in duobus fidei capitibus positam esse, nempe in fide & charitate: quæ rursus in vno Christo sita sunt, quæ ratione fortassis non ineptè conuerteris, De fide & charitate: vt solet interdum apud Hebræos vsurpari à pro τῷ.

24. Depositorum, κατὰ τὸν νόμον, vel κατὰ τὸν νόμον. hic enim variant exemplaria, sed eadē sententia manente. Vide 1. Tim. 6. d. 10, & (suprà, versu 11.

27. Studiofissimè, ἀποδοῦναι. Sic paulo post βέλους pro βέλους. Vide 1. Tim. 3. d. 14.

2. Inter multos testes, ὡς πολλοὺς μάρτυρας. Id est præsentibus multis, qui de his rebus possunt testari. Sic apud Græcos ὡς ponitur pro μετὰ: apud Hebræos autem τῷ pro οὐ: vnde & ὡς pro ὡς vel ὡς, vt 1. Corinth. 1. 4, & 3. c. 1. Sic & apud Ciceronem dicitur Catilina inter falcarios venisse. M. Lecz domum: id est falcariis circumseptus.

4. Vitæ negotiis, id est negotiis ad rem familiarem aut occupationes illas consuectas pertinentibus, vt GCG. 1.

similes mereaturā faceret. Itaque vitā pro victu non satis appositū videtur Erasmus interpretari opponit enim dūilem vitam Apostolus militari. Quidam legunt, Nemo militans Deo, implicet se negotiis secularibus, & c. sed repugnant omnia Græcorum codicum fide. Apparet autem similitudines esse quatuor non addatur accommodatio, quod per se satis sunt planæ.

Εὰν δὲ ἑαυτὸν τις, ὅς γε φαίνεται εὐσεβὲς μὴ νομίμῳς ἐθελήσῃ.

Τὸν κερπύωντα γεωργὸν δεῖ ἀφ' ὧν τῶν καρπῶν μεταδεσμεύεσθαι.

Νόη δὲ λέγει· δόξα γὰρ Θεῷ ὁ Κύριος σεύεσθαι ἐν πάσι.

Μνησθὲν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξηγαγεμένου ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρματος Δαβὶδ, καὶ τοῦ διαγγελλίου μου.

Εἰ δὲ κεκορπῶ μέγας, ὡς κεκορπῶς. Ἄλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δίδεται.

Διὰ τοῦτο πόρτα ἀνοίξας διὰ τῶν ἐκλεκτῶν, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ, Ἰησοῦ, μὲν δόξης αἰώνιου.

Πιστὸς ὁ λόγος, εἰ γὰρ σιωποῦμεν ἡμῶν, καὶ σιωπῶμεν.

Εἰ ἀνομιώμεθα, καὶ συμβασιλεύσομεν· εἰ ἀφροσύνην, καὶ κενόνοια ὁμιλοῦμεν ἡμᾶς.

Εἰ ἀπειθεῖν ἡμῶν, ἐκείνους πιστὸς ἡμῶν, ἀφροσύνην ἡμῶν ἐάντων οὐ διδάσκει.

Τὰυτὰ ἀνομιώμεθα, ὅτι μὴ τυχεύωμεν ἐν ὁμιλίᾳ τοῦ Κυρίου, μηδὲ λόγον μαχεύωμεν, εἰς ὧν.

Quod si certet etiam aliquis, non coronatur nisi legitime certauerit.

Agricolam oportet prius laborando fructus percipere.

"Confidera quæ dico." Det igitur tibi Dominus intelligentiam in omnibus.

Memento Iesum Christum resurrexisse a mortuis, factum ex semine David, secundum Evangelium meum:

In quo, velut facinorosus, affligor usque ad vincula: sed sermo Dei non est vinculus.

Ideo omnia sustineo propter electos, ut & ipsi salutem consequantur quæ est in Christo Iesu, cum gloria æterna.

Fidus est hic sermo. Nam si cum eo mortui sumus, cum eo etiam viuemus:

Si toleramus, etiam cum eo regnabimus: si abnegamus, & ille abnegabit nos.

Si infidis sumus, ille etiam infidus manet, negare se ipsum non potest.

Hæc suggere, obtestans corā Domino ne verborum pugnas sequantur: quod nullam

Ναυτὸν ὅτι ἀσπὶς ἰσχυρὴ, ὡς ἀσπίς ἀσπίδος, ὡς ἀσπίς ἀσπίδος.

Λαборάντων γεωργῶν ἀπὸ τῶν καρπῶν μεταδεσμεύεσθαι.

Νόη δὲ λέγει· δόξα γὰρ Θεῷ ὁ Κύριος σεύεσθαι ἐν πάσι.

Μνησθὲν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξηγαγεμένου ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρματος Δαβὶδ, καὶ τοῦ διαγγελλίου μου.

Εἰ δὲ κεκορπῶ μέγας, ὡς κεκορπῶς. Ἄλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δίδεται.

Διὰ τοῦτο πόρτα ἀνοίξας διὰ τῶν ἐκλεκτῶν, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ, Ἰησοῦ, μὲν δόξης αἰώνιου.

Πιστὸς ὁ λόγος, εἰ γὰρ σιωποῦμεν ἡμῶν, καὶ σιωπῶμεν.

Εἰ ἀνομιώμεθα, καὶ συμβασιλεύσομεν· εἰ ἀφροσύνην, καὶ κενόνοια ὁμιλοῦμεν ἡμᾶς.

Εἰ ἀπειθεῖν ἡμῶν, ἐκείνους πιστὸς ἡμῶν, ἀφροσύνην ἡμῶν ἐάντων οὐ διδάσκει.

Τὰυτὰ ἀνομιώμεθα, ὅτι μὴ τυχεύωμεν ἐν ὁμιλίᾳ τοῦ Κυρίου, μηδὲ λόγον μαχεύωμεν, εἰς ὧν.

ἀσπίς, ὡς ἀσπίς ἀσπίδος, ὡς ἀσπίς ἀσπίδος.

Σπύδασι σεαυτὸν δόκιμον ἐργάσῃ, ὡς ἀσπίς ἀσπίδος, ὡς ἀσπίς ἀσπίδος.

Τὰς δὲ βεβήλους κενόφρονίας ἀφελεῖς, ὡς ἀσπίς ἀσπίδος, ὡς ἀσπίς ἀσπίδος.

Καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ ὡς γὰρ ἔγραψα νομίζω, ὡς ἀσπίς ἀσπίδος, ὡς ἀσπίς ἀσπίδος.

Οἵτινες ἀπὸ τῶν ἀληθινῶν ἡσυχάζουσιν, λέγοντες τὴν αἰσάναν ἡδὴ γενομένην, ἐκ αἰσάνων τῶν ἡμετέρων.

Οἱ μὲντοι σφόδρα μέλλουσιν τὸν Θεὸν ἐλπίσαι, ὡς ἀσπίς ἀσπίδος, ὡς ἀσπίς ἀσπίδος.

Εἰμερῶν δὲ οἵτινες οὐκ ἐστὶν μόνον λόγος, ἀλλὰ καὶ ἔργον, ὡς ἀσπίς ἀσπίδος, ὡς ἀσπίς ἀσπίδος.

Εἰμερῶν δὲ οἵτινες οὐκ ἐστὶν μόνον λόγος, ἀλλὰ καὶ ἔργον, ὡς ἀσπίς ἀσπίδος, ὡς ἀσπίς ἀσπίδος.

Εἰμερῶν δὲ οἵτινες οὐκ ἐστὶν μόνον λόγος, ἀλλὰ καὶ ἔργον, ὡς ἀσπίς ἀσπίδος, ὡς ἀσπίς ἀσπίδος.

Εἰμερῶν δὲ οἵτινες οὐκ ἐστὶν μόνον λόγος, ἀλλὰ καὶ ἔργον, ὡς ἀσπίς ἀσπίδος, ὡς ἀσπίς ἀσπίδος.

Εἰμερῶν δὲ οἵτινες οὐκ ἐστὶν μόνον λόγος, ἀλλὰ καὶ ἔργον, ὡς ἀσπίς ἀσπίδος, ὡς ἀσπίς ἀσπίδος.

adfert vilitatem, imo auditio res subuertit.

Stude teipsum probatum fiteri Deo, operarium qui non erubescat, & qui recte sermonem veritatis secet.

"Profanos autem de rebus inanibus clamores, & ad maiorem enim procedent impietatem.

Et sermo eorum depascet ut gangrana: ex quibus est Hymentus & Philetus:

Qui circa veritatem aberrarunt a scopo, dicentes resurrectionem esse factam, & subuertunt quorundam fidem.

Solidum tamen fundamentum Dei stat, habens sigillum hoc, Nouit Dominus qui sint sui: & Discedat ab iniustitia omnis qui nominat nomen Christi.

Ceterum in magna domo non tantum sunt vasa aurea & argentea, sed etiam lignea ac testacea: & alia quidem ad decus, alia vero ad dedecus.

Errecti secreti, & in primis id est, qui primum omnium, quod ad doctrinam ipsam attinet, nihil pretermittat quod dicendum sit: nihil etiam adiciat de suo, nihil mutet, disceptat, torqueat: deinde per diligentem quod ferat auditorum caput, quicquid denique ad adificationem conducit. Est autem summa translatio ab illa legali victimarum sectione ac distributione. Itaque quibus satis est Evangelium vel e-

ius, quodammodo Græcum vocabulum in vicio hic ponitur, quod non videtur Latino illi verbo conuenire.

Errecti secreti, & in primis id est, qui primum omnium, quod ad doctrinam ipsam attinet, nihil pretermittat quod dicendum sit: nihil etiam adiciat de suo, nihil mutet, disceptat, torqueat: deinde per diligentem quod ferat auditorum caput, quicquid denique ad adificationem conducit. Est autem summa translatio ab illa legali victimarum sectione ac distributione. Itaque quibus satis est Evangelium vel e-

ius, quodammodo Græcum vocabulum in vicio hic ponitur, quod non videtur Latino illi verbo conuenire.

nihil est, ad subuersionem auditium.

Solliciti circa teipsum probati exhibere Deo, operarium inconfutibilem, recte & tractatum verbum veritatis.

Profanus autem ex inaniloquia dentis multum enim proficiscere ad impietatem.

Et sermo eorum ut canat serpes: ex quibus est Hymeneus & Philetus:

Qui de veritate exciderunt, diuina resurrectionem esse factam, & subuertunt quorundam fidem.

Sed firmum fundamentum Dei stat, habens sigillum hoc, Cognouit Dominus qui sint eius: & Discedat ab iniustitia omnis qui inuocat nomen Domini.

In magna autem domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed etiam lignea: & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.

In magna autem domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed etiam lignea: & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.

In magna autem domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed etiam lignea: & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.

In magna autem domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed etiam lignea: & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.

In magna autem domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed etiam lignea: & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.

Rom. 6. b. 5

Mat. 10. d. 33

mar. 8. d. 38

Rom. 3. a. 3. 9. b. 6

Rom. 9. a. 1

quædam inter vasa aurea & argentea, sed etiam lignea: & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.

10 loquitur Erasmus, Profanos vocem inanitates. Vide 1. Tim. 6. d. 20. Cohibe, & c. Ad verbum, Circumfice. Id est, obferua & velut obfide, ut videlicet prohibeas quominus latius serpat, uti mox explicabimus.

11 Vulgata Deuotus, Erasmus, Pretermittit. Procedent, & c. Vulgata & Erasmus, Proficient. Ego illud molui, quoniam Græcum vocabulum in vicio hic ponitur, quod non videtur Latino illi verbo conuenire.

12 Gangraena, & c. Gangraena compræhet falsas doctrinas ex inanibus ambitioforum hominum agutis, quasi ex equo (ut aiunt) Troiano procedentes: Ecclesiam vicissim conferens corpori, cuius si partes aliquas inuaserit gangraena, officium est pætoris, tanquam periti chirurgi, prospicere ne in incertum & opæculum degeneret: & contagioni suos quasi fines circumscribere, ne sana membra inuadat.

13 Aberrantur a scopo, & c. Ter omnino vñs est Paulus hoc verbo in his duabus epistolis ad Timotheum Evangelistam scribens: quo non quodvis errorum in religione significatur, sed quod est eiusmodi fundamentum non retineatur: quæ distinctio omnibus præsertim Verbi ministris est necessaria.

14 Subuertunt, & c. Quomodo sit accipiendum hoc dictum, exposuimus pluribus 1. Tim. 4. a. 1. Qui nominat, & c. Id est qui colit, & tanquam fidelis ab illo cognominatur. Nam si nostra perseverantia ac filius noster providentia Dei, qua tanquam sub sigillo includimur & obfirmamur, ita inuocatio (id est cultus Dei) per Spiritum est veluti illius sigilli character: vnde fit etiam ut ab eo cognominemur, sed re quoque esse Christianos: quod si nonnulli aliter faciant, non esse quod illorum improbitate perturbemur, aut inde concludamus salutem nostram firmo fundamento non niti. Nunquam enim illi fuerunt quod esse dicebant. Videtur autem mihi alludere ad principum maiorem, qui sua habebant familiaria symbola, quæ hodie vocamus divites.

15 In magna domo, & c. In magna domo. Occurrit obiectioni, fuisse tamen illos in Ecclesia. Fateor; inquit Paulus: sed diuersa sunt vasa in Ecclesia Domini.

Oggii.

via vitam æternam dedidit in Christo, id est dare proposuisse, 2. Timoth. 1. c. 9. Hoc modo plates similes locos putarim explicandos.

Galar. 1. c. 1.

Τὸν λόγον αὐτοῦ, ὃς κηρύσσεται ὅτι
ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ ἔστιν ὁ πᾶς
ὁ θεὸς ὁ Θεός. Τίτῳ γὰρ τοῦτο
ἐστὶν πιστὸν

καὶ V.

Χαίρει, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ τοῦ Θεοῦ πα-
τρός, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σω-
τῆρος ἡμῶν.

Τούτου χάριν κατέλειπον σε ἐν Κρή-
τῃ ἵνα τὰ λοιπὰ ἐπιδιορθώσῃ, καὶ κα-
ταστήσῃς ἐν πόλιν ὁρθοτέλειαν, ὡς ἐ-
γὼ σοὶ διατάξω.

2. Tim. 3. c. 2.

Εἴπῃς ἔτι ἀνέγκλητος, μετὰ γυναι-
κὸς ἀνὴρ, τέλει ἔχων πίστιν, μὴ ἐκ κη-
τείας ἀσωτίας, ἢ ἀνὸς κατακτα-

Δὲ γὰρ τὸ ἐπισκοπῶν ἀνέγκλητος ἐστίν,
ὡς Θεὸς οἰκονομῶν, μὴ ἀνιδύον, μὴ ὀργί-
λῳ, μὴ παροργιστῇ, μὴ πλεονεκτῇ, μὴ ἀ-
ρεοκροτῇ.

Ἀλλὰ φιλοξενῶν, φιλόστοργος, σω-
φρονὴς, δικαιοσύνη, ὁσίου, εὐχεταῖ.

Ἀνταρκαδίου δὲ καὶ διδάσκαλόν σου

3. Videlicet sermonem illū suū,
per prædicationem, quæ cōcre-
dita est mihi ex mādātō "serua-
toris nostri Dei: Titō germa-
no filio in communi fide:

4. Gratia sit tibi, misericordia,
& pax à Deo Patre, & Domi-
no Iesu Christo seruatore no-
stro.

5. Huius rei gratia reliqui te in
Creta vt quæ reliqua sunt cor-
rigas, & constituas oppidatim
presbyteros, sicut ego tibi man-
davi:

6. Si quis est inculpatus, vnus
vxoris vir, liberos habens fide-
les, nō obnoxios crimini lux*,
vel qui non sint refractarii.

7. Oportet enim episcopū incul-
parum esse, tanquā Dei dispen-
satorum, non sibi perinatorem
placem, nō iracundum, nō
vinosum, non perculsorē, non
turpiter lucri cupidum:

8. Sed hospitāle, bonorū aman-
tē, temperatē, iustū, piū, cōtinētē.

9. Tenacem fidelis illius ser-

3. Verbum suum in præ-
dicatione quæ creditus est
mihi secundum præceptū
saluatoris nostri Dei. Ti-
to dilecto filio germa-
no in communi fide:

4. Gratia ex parte Dei
Patris, & Christi Iesu sal-
uatoris nostri.

5. Huius rei gratia reli-
qui te Creta ut ea quæ
desunt corrigas, & con-
stituas per omnes præ-
sbyteros sicut et ego as-
pexi tibi:

6. Si quis sine crimine est,
unius uxoris vir, filios
habens fideles, non in ac-
cusatione luxuriae, aut in
subditiōe.

7. Oportet enim episcopū
sine crimine esse, iustū
dispensatorem, non inper-
nitentem, non iracundum, nō
innoxium, non perculso-
rem, non turpis lucri cu-
pidum:

8. Sed hospitalem, benignū,
sobrium, iustum, continentem,
moderatē:

9. Amplectentem quā
secundum doctrinam est,

3. Videlicet sermonem illum suum, per λόγον αὐτοῦ, id est promissionem illam suam. Nam articulus vim ha-
bet ἀποκαλύπτει, & λόγος idipsum declarat quod Deus loquutus erat, id est quod commiserat, vt explicatur Luc. 1. c. 2. Sic enim accipitur apud Hebræos nomen πῶν pro p̄missione, & hac etiam ratione videri possit probabi-
le, Filium Dei à Iohanne vocari πῶν λόγος, vt diximus Ioh. 1. c. 1. Et notandum quod Iohannes in morte. Et
nobis vitam dedit, non autem auctoritate conservauit: aut periclitantes liberauit: iam enim eramus in morte. Et
vocalum πῶν ita exposuit Cicero ipse lib. 4. in Verrem, fastus ita magnum esse hoc nomen vt Latino no-
minis exprimi non possit. Vide 1. Tim. 1. c. 1. In communi fide. καὶ κοινῇ πίστει. Id est fidei respectu, quæ qui-
dem & Paulo patri & Titō suo communis erat, vt hac ratione sint fratres, sicut ministeri respectu ille genuit,
hic genitus est in fide.

4. Gratia sit tibi, χάρις. Cur ista adiecerim, exposuimus Rom. 1. c. 7. Misericordia, ἔλεος. Vide 1. Tim.

1. c. 1. Origenes hoc non legit hoc in loco. Corrigas, ἐπιδιορθώσῃ. Pergas corrigere. Ita conuertit ex Chrysostomo Erasmus, propter additā præ-

positionem ἐπι, quæ indicat Titum in eo opere persiciendo Paulo successe. Constituas, καταστήσῃς. Vide

A. B. 1. c. 14. d. 15. ex quo etiam loco intelliges cur addiderit Paulus ὡς ἐστὶν σοὶ διατάξω, vt ego tibi mandauim. Vide

etiam 1. Tim. 5. d. 22. Refractarii, ἀνέγκλητοι. Sic proprie

dicuntur equi vel boues qui iugum subire nolunt. Vulg. Non subditi. Eras. Intraçables.

7. Dispensatorem Dei, Θεὸς οἰκονομῶν. Id est, quem Dominus donorum suorum dispensatorem natura, qualis

fuit Cæcilius ille Pōponii Attici auunculus. Oritur autem hoc vitium ex eo quod cuiuspiā ceteri præ seipso dis-

tingunt, non sibi perinatorem placem, nō iracundum, nō innoxium, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non

vinosum, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non perculsorē, non

vinosum, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non perculsorē, non

vinosum, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non perculsorē, non

vinosum, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non perculsorē, non

vinosum, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non perculsorē, non

vinosum, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non perculsorē, non

vinosum, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non perculsorē, non

vinosum, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non perculsorē, non

vinosum, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non perculsorē, non

vinosum, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non perculsorē, non

vinosum, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non perculsorē, non turpis lucri cupidum, non perculsorē, non

ones, &c. quæ verba vidē-

maison de l'Église, et par conséquent
de la ville, qui est le centre de la vie
et de la culture, et qui est le lieu où
se trouvent les institutions de la société.
C'est pourquoi il est si important de
bien connaître la situation de la ville,
et de savoir ce qu'elle a besoin.

in illis consistat. Iam enim ante ostendimus non presentem sed futurum mundum illi describi, cuius tamen typum aliquem, imò vero primordia iam ante diximus in hac vita in sanctis apparere; in eo quod velut alteri sint Angeli. Illuc autem hac dignitas in quotidiano etiam videtur, quidem hoc proprium est sanctiorum quod rebus creatis pro suo iure videntur. Sunt enim futuri mundi cives, quoniam hac est prerogativa ut omnia, uedum ex quo ad hanc temporariam vitam pertinent, illi tanquam iusto possessori subiecta sint. Atqui (dicit aliquis) hoc quoque convenit infidelibus. Id vero pernego. nam quicquid illi habent, id velut ex avaritia principis huius mundi (id est Satanae) accipiunt. Itaque sicut ille tyrannus est & male fidei possessor, ita ipsi quoque quod ad se habent pertinent, per rapinam & sacrilegium usurpant.

ὁ δὲ θεὸς αὐτοὺς ἀντιπαρστήναι τῷ κόσμῳ οὐκ ὀφείλει, ἀλλὰ τὸ πρῶτον αὐτοὺς παρὰ τὴν γῆν.

Τὸν δὲ θεὸν οὐκ ὀφείλει ἀντιπαρστήναι τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ τὸ πρῶτον αὐτοὺς παρὰ τὴν γῆν.

Τὸν δὲ θεὸν οὐκ ὀφείλει ἀντιπαρστήναι τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ τὸ πρῶτον αὐτοὺς παρὰ τὴν γῆν.

Τὸν δὲ θεὸν οὐκ ὀφείλει ἀντιπαρστήναι τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ τὸ πρῶτον αὐτοὺς παρὰ τὴν γῆν.

Phil. 1.8

Ad nunc, nunc. Accedit nunc ad applicationem, quia aggreditur ab obiectionis specie. Est autem oppositio eiusmodi. Nunc hic predicas de hominibus futuri mundi civibus. Atqui nondum hac ceruimus, omnia nimirum illi esse subiecta. Fateor (inquit Apollolus) sed in Christo completa ista omnia ceruimus, qui quidem est illius regni principatus. Ductor, ut nos ipsi vestigiis ad eandem gloriam perveniamus. At enim (dicitur) Christus quidem ipse adhuc hunc mundum subiecit. Imò vero necesse est verum esse fateamur quod ipse promissum, in calumiam alacris, ducit omnia subiecta. Imò vero necesse est verum esse fateamur quod ipse promissum, in calumiam alacris, ducit omnia subiecta. Imò vero necesse est verum esse fateamur quod ipse promissum, in calumiam alacris, ducit omnia subiecta.

Ad nunc, nunc. Accedit nunc ad applicationem, quia aggreditur ab obiectionis specie. Est autem oppositio eiusmodi. Nunc hic predicas de hominibus futuri mundi civibus. Atqui nondum hac ceruimus, omnia nimirum illi esse subiecta. Fateor (inquit Apollolus) sed in Christo completa ista omnia ceruimus, qui quidem est illius regni principatus. Ductor, ut nos ipsi vestigiis ad eandem gloriam perveniamus. At enim (dicitur) Christus quidem ipse adhuc hunc mundum subiecit. Imò vero necesse est verum esse fateamur quod ipse promissum, in calumiam alacris, ducit omnia subiecta. Imò vero necesse est verum esse fateamur quod ipse promissum, in calumiam alacris, ducit omnia subiecta.

Sed Iesum illum ceruimus, gloria & honore coronatum, qui paulisper fuit inferior Angelis factus, propter mortis per passionem: ut beneficio Dei pro omnibus morte gustaret.

Sed Iesum illum ceruimus, gloria & honore coronatum, qui paulisper fuit inferior Angelis factus, propter mortis per passionem: ut beneficio Dei pro omnibus morte gustaret.

Sed Iesum illum ceruimus, gloria & honore coronatum, qui paulisper fuit inferior Angelis factus, propter mortis per passionem: ut beneficio Dei pro omnibus morte gustaret.

Sed Iesum illum ceruimus, gloria & honore coronatum, qui paulisper fuit inferior Angelis factus, propter mortis per passionem: ut beneficio Dei pro omnibus morte gustaret.

rum immortus, quia idem ille qui Deus est, homo est natus, crucifixus, mortuus ac sepultus; tunc ita immortus ut in proximo tamen ab Angelis gradu steterit, quia idem ille homo ita miser est ut tamen Deus esse non desinat. quod in ipso enim sepulchro, anima spoliatus ostendit, quum eum corruptio attingere non auderet, suusque vi mox resurrexerat. Dicam amplius, etiam quatenus homo in terris fuit, proximus Angelis fuisse, quum non solum non fuerit & diuinitas & corpora, ac ipso etiam Adamo infinitis partibus perfectior, ut qui proxime conuersus & vixit diuinitatis praesidio sustineretur, illis tamen, quod ad perfectionem & mortem attinet, inferior. Miserum autem fuit omnium hominum: facere, sed id tamen non simpliciter, quatenus naturae nostrae particeps est, verum quatenus naturae nostrae viciositatem cum eius fructibus per imputationem verè sustinebat: idque ad tempus, ut qui nunc totus supra omnes celos euectus sit, ut aliquando simus eiusdem glorie tota etiam participes. Proprie mortis perfectionem, id est mortem, id est ut mori possit. Nam de causa, si hic declaratur. Alioquin si per ipsam mortem diceretur capite quodammodo diminutus, id est si hac diminutio in morte consideratur, ac non potius in naturae humanae assumptione, sicut Philipp. 2.7, dicendum erat, id est ut per naturam nostram. Ut beneficio, id est ut per naturam nostram. Re. hoc ad id addit. nam in eo versatur ut doceat nos tunc in ipsa Christi morte siue sacrificio praesentiam ipsius considerare, tum eius praesentiae considerationem ad usum nostrum accommodare, cum enim dicit ad nos descendisse ut nos tecum cuceret. Nam ubi ait, pro vobis membra in vnum corpus coniungere. Admonet Graecus scholasticus, Nestorianos olim hunc locum alius fuisse deprauare, & pro Christo scribere, quod ex Deo, nempe ut a patiente homine Deum separaret. Mortem gustaret, ut per naturam nostram. Id est mortem sentire, metaphora sumpta a propinato calice, ex Scriptura more, quem etiam se uisus Christus in triplici sua oratione, quum iam ad mortem properaret. Vide Ioh. 8.11. Quibusdam etiam placet huc referre, quod verè quidem mortuus sit, sed tamen mortem quasi degustauerit, dicitur, ut qui mox resurrexerat, qua ratione dicuntur etiam nonnulli bonum Dei donum gustare, quod mox euocant, Iustis, &c. 4.

Decebat enim ut ipse propter quem omnia & per quem sunt haec omnia & filios in gloriam adducendo, principem salutis ipsorum per afflictiones consecraret.

Decebat enim ut ipse propter quem omnia & per quem sunt haec omnia & filios in gloriam adducendo, principem salutis ipsorum per afflictiones consecraret.

Decebat enim ut ipse propter quem omnia & per quem sunt haec omnia & filios in gloriam adducendo, principem salutis ipsorum per afflictiones consecraret.

Decebat enim ut ipse propter quem omnia & per quem sunt haec omnia & filios in gloriam adducendo, principem salutis ipsorum per afflictiones consecraret.

Decebat enim, ut ipse propter quem omnia & per quem sunt haec omnia & filios in gloriam adducendo, principem salutis ipsorum per afflictiones consecraret.

Decebat enim, ut ipse propter quem omnia & per quem sunt haec omnia & filios in gloriam adducendo, principem salutis ipsorum per afflictiones consecraret.

Decebat enim, ut ipse propter quem omnia & per quem sunt haec omnia & filios in gloriam adducendo, principem salutis ipsorum per afflictiones consecraret.

Decebat enim, ut ipse propter quem omnia & per quem sunt haec omnia & filios in gloriam adducendo, principem salutis ipsorum per afflictiones consecraret.

Nam & qui sanctificat & qui sanctificatur, ex vno sunt omnes, quam ob causam & non confunditur fratres eos nomine, & dicitur, Nunc abo nomen tuum fratres mei, in medio Ecclesiae tibi hymnos canam.

Nam & qui sanctificat & qui sanctificatur, ex vno sunt omnes, quam ob causam & non confunditur fratres eos nomine, & dicitur, Nunc abo nomen tuum fratres mei, in medio Ecclesiae tibi hymnos canam.

Nam & qui sanctificat & qui sanctificatur, ex vno sunt omnes, quam ob causam & non confunditur fratres eos nomine, & dicitur, Nunc abo nomen tuum fratres mei, in medio Ecclesiae tibi hymnos canam.

Nam & qui sanctificat & qui sanctificatur, ex vno sunt omnes, quam ob causam & non confunditur fratres eos nomine, & dicitur, Nunc abo nomen tuum fratres mei, in medio Ecclesiae tibi hymnos canam.

Ο δὲ μὴ θύλακοις ἀνδρὸς ἐξ αὐτῶν, 6
δεδικασμένα ὡς Ἀβραάμ, καὶ ὡς ἔχοντα
τὸ ἐπαγγελίας βλῆναι.

Χωρὶς ὅ πατρὸς αἰπαρσίας, ὅ ἔλατ- 7
τον ὡς τοῦ κρείττονος βλῆναι.

Καὶ ὁ δὲ ἀπὸ δεκάτης ἀποστῆναι 8
ἀποστῆναι ἀπὸ αἰμαίνων, καὶ δὲ ἀπὸ
ἐσθίου ὅτι ἔστι.

Καὶ ὡς ἔπος εἶπεν ὁ ἄβραάμ, καὶ 9
ἀβὴλ ὁ δεκάτης ἀπὸ αἰμαίνων δεδικασμένον.

Εἰ γὰρ ἐν τῇ ὁσφύϊ τῷ πατρὶς ἐν ὅτι 10
συνέστησεν αὐτῷ ὁ Μελχισεδέκ.

Εἰ ἀπὸ τοῦ τελεῖσθαι τῶν Ἀβρα- 11
μῶν ἱερουσαλὴν ἐν ὅτι ὁ δὲ ἄλλος ὅτι ἐν αὐ-
τῇ ἐνομοθέτησεν) πρὸς τὴν γῆν, καὶ τὸ
πρῶτον Μελχισεδέκ ἐπὶ τὴν αἰσθασιαν ἱε-
ραία, καὶ οὐ καὶ τὸ πρῶτον Ἀαρὼν λέ-
γεσθαι;

Μετατρεφόμενος γὰρ τῆς ἱερουσαλὴν, ἐξ 12
αἰσθασιαν καὶ νόμου μετατρέφεται.

Εφ' ὃν γὰρ λέγειται ταῦτα, φιλῶν ἐν 13
ἐκείνῃ μετέστησεν, ἀφ' ὅς ὁσφύϊς περὶ τοῦ
καὶ τῶν ἱεροσολίμων.

6 Is verò cuius genus ad illos 6
non refertur, decimas accepit
ab Abraham, & habenti pro-
missiones benedixit.

7 Porro illa cōtrouersia, 7
id quod minus est, ab eo quod
maius est benedicitur.

8 Atque hic quidem homines 8
qui moriuntur, decimas accipi-
unt: illis autem is de quo tes-
tatur est quod uiuat.

9 Et (ut ita loquar) in Abra- 9
ham decimatus est etiam ipse
Leui, q. decimas solet accipere.

10 Nam is adhuc in lumbis pa- 10
triserat quum occurreret A-
brahæ Melchisedec.

11 Porro si consummatio per 11
Leuiticum Sacerdotium erat,
(nam sub hoc sancita Lex est
populo) quid amplius erat op-
us alium exoriri Sacerdotē
secundum ordinem Melchi-
sedec, nec secundum ordinem
Aaronis dicere?

12 Mutatur igitur Sacerdotio, 12
necesse est & Legis quoque mu-
tatio fiat.

13 Nam si de quo hæc dicun- 13
tur, ad aliam tribum pertinet,
de qua nullus attendit altari.

6 Cuius autē γενεῆς ἀνὴρ 6
ἀντιμετρεῖται ἐν αὐτοῖς, δε-
κίμας ὑμῶν ἀπὸ αὐτοῦ, ὅτι
ἐκ τῆς ἀβραάμ, καὶ ὡς ἔχοντα
τὸ ἐπαγγελίας βλῆναι.

7 Porro ἡ αὐτὴ ἀντιμετρεῖται, 7
ὡς ὅτι ἐκ τοῦ ἐλάττω, καὶ ὡς
ἐκ τοῦ μέγα, καὶ ὡς ἐκ τοῦ
ἐλάττω, καὶ ὡς ἐκ τοῦ μέγα.

8 Atque hic quidem homines 8
qui moriuntur, decimas accipi-
unt: illis autem is de quo tes-
tatur est quod uiuat.

9 Et (ut ita loquar) in Abra- 9
ham decimatus est etiam ipse
Leui, q. decimas solet accipere.

10 Nam is adhuc in lumbis pa- 10
triserat quum occurreret A-
brahæ Melchisedec.

11 Porro si consummatio per 11
Leuiticum Sacerdotium erat,
(nam sub hoc sancita Lex est
populo) quid amplius erat op-
us alium exoriri Sacerdotē
secundum ordinem Melchi-
sedec, nec secundum ordinem
Aaronis dicere?

12 Mutatur igitur Sacerdotio, 12
necesse est & Legis quoque mu-
tatio fiat.

13 Nam si de quo hæc dicun- 13
tur, ad aliam tribum pertinet,
de qua nullus attendit altari.

6 Cuius autē γενεῆς ἀνὴρ 6
ἀντιμετρεῖται ἐν αὐτοῖς, δε-
κίμας ὑμῶν ἀπὸ αὐτοῦ, ὅτι
ἐκ τῆς ἀβραάμ, καὶ ὡς ἔχοντα
τὸ ἐπαγγελίας βλῆναι.

7 Porro ἡ αὐτὴ ἀντιμετρεῖται, 7
ὡς ὅτι ἐκ τοῦ ἐλάττω, καὶ ὡς
ἐκ τοῦ μέγα, καὶ ὡς ἐκ τοῦ
ἐλάττω, καὶ ὡς ἐκ τοῦ μέγα.

8 Atque hic quidem homines 8
qui moriuntur, decimas accipi-
unt: illis autem is de quo tes-
tatur est quod uiuat.

9 Et (ut ita loquar) in Abra- 9
ham decimatus est etiam ipse
Leui, q. decimas solet accipere.

10 Nam is adhuc in lumbis pa- 10
triserat quum occurreret A-
brahæ Melchisedec.

11 Porro si consummatio per 11
Leuiticum Sacerdotium erat,
(nam sub hoc sancita Lex est
populo) quid amplius erat op-
us alium exoriri Sacerdotē
secundum ordinem Melchi-
sedec, nec secundum ordinem
Aaronis dicere?

12 Mutatur igitur Sacerdotio, 12
necesse est & Legis quoque mu-
tatio fiat.

13 Nam si de quo hæc dicun- 13
tur, ad aliam tribum pertinet,
de qua nullus attendit altari.

ergo hæc duo Sacerdotiorum genera simul constare non posse docet Apostolus, ex eo quod Lex vni Levi Sa-
cerdotium adiudicans, ipsum Iuda illi subiectum arcebat à Sacerdotio. Non potuit ergo sine Legis abrogatione
nouum Sacerdotium erigi in Iuda. Attendit, ἀντιμετρεῖται. Id est, curauit altare, huc Cultui illi diuino præ-
fuit. Vulg. Adhuc. Eras. Præfuit fuit.

Πρόβλητον γὰρ ὅτι ἐξ ἰουδα ἀνὰ τέλει 14
καὶ ἐκ τοῦ ἐλάττω, καὶ ἐκ τοῦ μέγα, καὶ ἐκ τοῦ
ἐλάττω, καὶ ἐκ τοῦ μέγα.

Καὶ ὁ δὲ ἀπὸ δεκάτης ἀποστῆναι 15
ἀποστῆναι ἀπὸ αἰμαίνων, καὶ δὲ ἀπὸ
ἐσθίου ὅτι ἔστι.

Καὶ ὡς ἔπος εἶπεν ὁ ἄβραάμ, καὶ 16
ἀβὴλ ὁ δεκάτης ἀπὸ αἰμαίνων δεδικασμένον.

Εἰ γὰρ ἐν τῇ ὁσφύϊ τῷ πατρὶς ἐν ὅτι 17
συνέστησεν αὐτῷ ὁ Μελχισεδέκ.

Εἰ ἀπὸ τοῦ τελεῖσθαι τῶν Ἀβρα- 18
μῶν ἱερουσαλὴν ἐν ὅτι ὁ δὲ ἄλλος ὅτι ἐν αὐ-
τῇ ἐνομοθέτησεν) πρὸς τὴν γῆν, καὶ τὸ
πρῶτον Μελχισεδέκ ἐπὶ τὴν αἰσθασιαν ἱε-
ραία, καὶ οὐ καὶ τὸ πρῶτον Ἀαρὼν λέ-
γεσθαι;

Μετατρεφόμενος γὰρ τῆς ἱερουσαλὴν, ἐξ 19
αἰσθασιαν καὶ νόμου μετατρέφεται.

Εφ' ὃν γὰρ λέγειται ταῦτα, φιλῶν ἐν 20
ἐκείνῃ μετέστησεν, ἀφ' ὅς ὁσφύϊς περὶ τοῦ
καὶ τῶν ἱεροσολίμων.

AD HEBRAEOS. 517

Palam est enim à tribu Iu- 14
da exortum esse Dominum no-
strum: cuius tribus respectu ni-
hil de Sacerdotio loquutus est
Moses.

15 Idque etiam magis patet ex 15
eo quod ad instar Melchisedec
exoritur Sacerdos alius,

16 Qui non ex Lege, cuius 16
mandatum sit carnale, factus est
sacerdos, sed ex vi indissolubilis
vitæ.

17 Testificatur enim ad hunc 17
modum, Tu es Sacerdos in
æternum secundum ordinem
Melchisedec.

18 Nam mandatum præce- 18
dens abrogatur, quod nullis vi-
ribus fit prædictum, & inutile.

19 Nihil enim sanctificauit 19
Lex, sed adscita spes melior,
per quā appropinquamus Deo.

Manifestum est enim 14
quod ex Iuda ortus sit
Dominus noster: nam
tribus nihil de Sacerdotio
Moses loquutus est.

15 Et amplius adhuc ma- 15
nifestum est, si secundum
mandatum carnale
sacerdos, sed ex vi indissolubilis
vitæ.

16 Qui non ex Lege, cuius 16
mandatum sit carnale, factus est
sacerdos, sed ex vi indissolubilis
vitæ.

17 Constat enim Quam- 17
uis in eis Sacerdotibus
secundum ordinem
Melchisedec.

18 Reprobatio quidem fit 18
prædictis mandatis pro-
pter infirmitatem eius
mutatam.

19 Nihil enim ad perfe- 19
ctum adduxit Lex, nisi
per quā appropinquamus Deo.

Handwritten notes in the left margin, including references to the text and other biblical passages.

Handwritten notes in the right margin, including references to the text and other biblical passages.

entum ne-
bus modi
larum?

accipias. Deinde res ipsa ostendit, Apostolum, ut Hebraeos deterret ab omni scottatione & adulterio, de matrimonio praefari, tanquam honesto ac sancto adversus scottationis ac adulterii turpitudinem remedium: tunc etiam monentem ut matrimonio maiore religione colant. Notum enim est quod fuerit apud eos in divor- tiis licentia. Porro quia differet Apostolus conjugum honoratum esse dicat, quid sententiam esse de illa Hiero- nymi sententia, qui matrimonium non inter bona, sed inter minus mala numerat? Omnis horrendum nihil- blasphemiam inter iuris Canonici sterora repositam, quae matrimonium vocat carnis immunditatem, in qua nullus Deo placere potest. Eant nunc igitur & negent isti (ut se vocant) Catholici se comprehendendi in eorum numero de quibus egit Paulus 1. Tim. 3.2.4. Inter quosvis, ut patet, id est, inter cuiusvis ordinis homines. Nam sicut communis est morbus his omnibus quibus nō dātū est ut se possint continere, ita commune remedium esse par est. Alii aliter explicantes, nēpe Omnibus modis, omnibus aetatibus, omni tempore. Sed facile est videre quid magis conveniat: & quocunque se vertant isti, nunquam hunc locum ita poterunt torquere ut non appareat diabolica legis calibratus tyrannus. Quamquam hoc sanē subit mirari, quo iure audeat ista prolixa Sodomitica de virginitate diffundere.

Aφιλάρχους οὐδ' ἐξαρχούμενοι
ἵνα παροῦσιν αὐτοῖς ἡδ' εἰρήκεν. Οὐ μὴ σε
αἰδῶ, οὐδ' οὐ μὴ σε εἰκταίη πῶς

Ωστε θαρρύντας ἡμᾶς λέγει, Κῦ-
ριος ἐμὸς βοηθός, καὶ οὐ φοβήσομαι τι
πῶς μοι αὐθάρτος.

Μνημονεῖτε τῆς ἡμετέρας ἐλπίδος, οἵ-
τινες ἐλπίσασθε ὅτι ὁ Θεὸς
οὐκ ἀπολείπει τὴν ἐλπίδα τῶν
ἐσθλῶν, μμμεῖδε τὴν ἐλπίδα.

Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ καὶ σήμερον ὁ αὐ-
τός, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Διδαχαὶς παιδείας καὶ ἐλπίδας μὴ πε-
ριφέρειτε. καὶ ὅτι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ
τὴν ἐλπίδα, οὐ βράβειον, ἐν οἷς οὐκ
ὀφείλομεν οἱ ἀδικησάντες.

Ἐχόμενοι πιστάς, καὶ ἐκκαθαίροντες
τοὺς ἑαυτοῦς ἐκ τῆς σκότητος καὶ τῆς
σκιᾶς.

Ὡς ὁ εἰσφύρειται τῶν ὁρίων καὶ
αὐτῶν ἐπὶ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν
ἐλπίδα, καὶ τὴν ἐλπίδα.

Ipse videlicet Dominus. Cur enim Christianis nō liceat quod Pythagoreis omnes con- cesserunt

Homomorphos. Antithesis Dei & hominis observanda est.

Ne circumferimini, ut dicitur. Vulg. Nolite abduci, ut dicitur. quod & ipsum non male convenit: quamquam illud malo, ut opponatur τὸ βλάπτειν. Non cibis, ut dicitur. Ex una specie, id est mundorum & immundorum ciborum discrimine, αὐτοὺς ὁ Θεὸς intelligit omnia illum ceremoniale cul- tum, qui quidē gratia (spirituali cultui & regenerationi) opponitur. Ita quod per absurdū mihi videtur Castel- lio hoc interpretari Gratiaum actione. Qui ipsi sunt versati, &c. ut dicitur. Versati in cibis di- cuntur qui eorum ducimen superfluitate retinuerunt.

Altare, ut dicitur. Altare ponit pro oblationibus, sicut & alibi, quum dicitur ex altari vivere qui altari servit. Est autem haec allegoria instituta ad evertendum legale ciborum & dierum discrimine: plane in- pudentes esse oportet qui, qui illa dicantur tam perspicue, tamen non desunt traditiones illas vrgere, quasi in his posita sit religionis summa, quum Evangelicæ doctrinæ repugnent ex diametro. Atqui, inquit, aduer- sus Moysaicos ritus ista dicta sunt, vtpote Christi adventu abolitos. Egre gē hinc: quasi verō haec argumenta ab ipsa Evangelici cultus natura desumpta, non multo maiorem etiā vim habeant ad evertendum quæcunque ho- mines sunt commenti. Nam qui tandem suo homini perfusi debent, idcirco nobis ademptum Modis iugum ut isti multo iniquius aliud nostris ceruicibus imponerent? Neque verō causa est, cur nos calumniamur pro ven- tre contendere, quem illi sanctum totum libenter relinquimus. De Christi officio differitur, quod isti funditus re- uerunt, dū Christi sanguini suas & divitias adiungunt. Hæc est caro, hic sanguis, de quo aduersus illos con- tendimus. Corporales exercitationes & vera ieiunia quæ non damnum, & scriptis & factis. Dei beneficio, si non quæritur decet, certe quantum licet declaramus. Qui tabernaculo deferunt, ut dicitur, ut dicitur, ut dicitur. Id est, cuius participes esse non possunt qui Legis ritus obstinate retinent. Quid ergo illis fieri qui suas & divitias & divitias innoceum hominum carpiunt vindicant

Quorum enim, &c. ut dicitur. De hoc rito vide Leuit. 4. c. 1. Item 6. d. 30. Item 6. d. 37. Est autem hæc anagoge, Quorum animalium sanguis pro peccato inferrebat in Sacrarium per Pontificem, eorum corpora

extra castra penitus exurebantur, ut ne tantillum quidem Sacerdotibus cederet. Ita Christus, victima illa voca- expiatrix, extra portam passus est: cuius corporis particeps esse non possit quisque adhuc vetus sacerdotum retinet. Retinet autem quisque discrimina dierum, ciborum, purificationum, ceteraque id genus umbras te- nentur quæ solis exortu prætereunt.

Διὸ καὶ Ἰησοῦς, ἡμεῖς ἀποδοῦναι ὑμῖν
ἀμάρτυρας τῶν λόγων, ὥστε τῆς πόλεως ἕπαγε.

Τοῖνυν ἐξαρχούμεθα τοῦ αὐτοῦ ἐξου-
τῆς ἀφ' ἐξουσίας, ὡς οὐκ ἐστὶν αὐτῶν φέ-
ροντες.

Οὐ γὰρ ἔχοντες ὡς ἐλπίδα πόλιν,
ἀλλὰ τὴν μελλούσαν ἐπὶ τῆς ἐλπίδος.

Δι' αὐτῶν οὖν ἀναφέρωμεν ὑμῖν αἰ-
νήτους ἀρχαίους τῶν ὁρίων, ὡς οὐκ ἐστὶν αὐ-
τῶν φέροντες ὁμοιογενῶν τῶν ὁρίων.

Τῆς δὲ ἐλπίδος καὶ ἐλπίδας μὴ ἔπι-
σταντες. ὡς οὐκ ἐστὶν αὐτῶν φέροντες.

Πείθετε τοὺς ἡμετέρους ὡς οὐκ ἐστὶν αὐ-
τῶν φέροντες. ὡς οὐκ ἐστὶν αὐτῶν φέροντες.

Προσεύχεσθε ὑμῖν, ὡς οὐκ ἐστὶν αὐ-
τῶν φέροντες. ὡς οὐκ ἐστὶν αὐτῶν φέροντες.

Προσεύχεσθε ὑμῖν, ὡς οὐκ ἐστὶν αὐ-
τῶν φέροντες. ὡς οὐκ ἐστὶν αὐτῶν φέροντες.

Οὐ γὰρ ἐλπίδα τῆς ἐλπίδος, οὐ γὰρ ἐλπί-
δα τῆς ἐλπίδος, οὐ γὰρ ἐλπίδα τῆς ἐλπίδος.

Quapropter & Iesus, ut fan-
tificaret populum per propriū
sanguinē, passus est extra portā.

Exeamus igitur ad eum ex-
tra castra, opprobrium eius
portantes.

Non enim habemus hanc fi-
tam civitatem, sed futurā in-
quirimus.

Per ipsum igitur assidue of-
feramus Deo sacrificium lau-
dis, id est fructum laborum
confitentium nomini eius.

Beneficentiæ verō & com-
municationis ne obliviscimi-
ni. talibus enim victimis de-
lectatur Deus.

Obedite ducebibus vestris, &
obsecrate: vigilant enim ipsi
pro animabus vestris, tanquā
rationem reddituri: ut cum
gaudio hoc faciant, & non ge-
mentes: id enim est vobis in-
utile.

Orate pro nobis: confidimus
enim nos bonam conscientia
habere, ut qui in omnibus cu
piamus honeste conuersari.

Amplius autē obsecro vos
ut id faciatis, ut celerius resti-
tuat vobis.

Deus verō pacis auctor, qui eduxit illum ovium per san-
guinem foderis æterni pasto-
rem, Dominum nostrum Iesu-
m, a mortuis reduxit,

Propter quod & Iesus, ut
sanctificaret per propriū
sanguinem populum, ex-
tra portam passus est.

Exeamus igitur ad eum ex-
tra castra, opprobrium
eius portantes.

Non enim habemus hanc
civitatem, sed futuram
inquirimus.

Per ipsum ergo assidue of-
feramus Deo sacrificium lau-
dis, id est fructum
laborum confitentium no-
mini eius.

Beneficentiæ autem &
communicationis ne obli-
visca: talibus enim hostijs
procreatur Deus.

Obedite præpositis ue-
stris, ut subiacete eis, ipsi
enim perquirunt quasi
rationem pro animabus ue-
stris reddituri, ut cum gaudio
hoc faciant, ut non ge-
mentes: hoc enim non ex-
pedi vobis.

Orate pro nobis: confi-
dimus enim quia bonam
conscientiam habemus, in
omnibus bene uolentes cō-
uersari.

Amplius autem depre-
cor vos hoc facere, quod ce-
lius restituat vobis.

Deus autē pacis, qui eduxit de mortuis Iesum
magnum illum ovium per san-
guinem foderis æterni
pastorem, Dominum
nostrum Iesum Christum,

15 Sacrificium laudis, &c. dicitur. Duo genera sacrificiorum nobis inquit esse relicta, nēpe
gratiarum actionis & beneficentiæ. Vbi igitur oblatio illa papistica & applicatio? Confitentium
nominis eius, &c. ut dicitur. Id est concelebrantium ipsius nomen, ut alibi exposuimus.

16 Delectatur, ut dicitur. Vulg. Promeretur: primum barbara, deinde etiam falsa interpretatione.
Quis enim non videat ita everti quicquid in superioribus capitulis de vici nostri Pontificis unica oblatione
consecrata & nunquam repertanda commemoratum est? Sic igitur statuendum est. Deum istis sanctorum
sacrificiis, nempe gratiarum actione ac beneficentiā, delectari, vtpote qui veros ac germanos fructus sui Chri-
sti in nobis per fidem habitantis agnoscat. Exempli causa, Bonis Adami ante lapsum operibus Deus Lu-
pistum. Quis enim hoc possit inficari, quum bonæ arboris boni fructus essent? Item non dubium est quin il-
lorum laudibus totaque adeo conditione & ceteris. Quis tamen ita sit ineptus ut hac ratione dixerit Adamū
Deo reconciliatum, quem non dū offendere aut infidelis vitam æternam promereri, cuius hæreditatem iam
conuerterit? Itaque tantum abest ut hac ratione iustificemur, ut contra, nisi prius simus gratis in Christo per fi-
dem iustificati, non possint ista sacrificia à nobis proficisci: qualia quidem illa esse oportet ut Deo sint accepta,
id est grata & accepta. Stat enim illud quod scriptum est. Supra, ita, 6. im possibile esse absque fide & caritate
(id est plere) Deo. Atenim (inquunt nonnulli) non tollimus fidem, sed bona opera adiungimus. Respondeo, ne nos
quidem fidem docere bonorum operum expertem, imò hac ratione veram fidem à falsa distinguere: sed qui
agitur quo iure vitam æternam adipiscamur, tum deum nos vni Deo gratiæ per vnam Christi oblationem fi-
dei nobis apprehensam, omnia in solidum vni par est tribuere. Bona enim opera (quod Augustinus inquit) non
præcedunt iustificationem, sed iustificationem sequuntur.

17 Per sanguinem, &c. ut dicitur. Offendit quo iure Christus dicitur magnus ille ovium pastor: quia
rimur sanguine suo eas acquirit in æternum, Act. 20. 28. & animam suam posuit pro ovibus suis, Iohan.
10. 11. Itaque hæc verba non pertinent ad participium & cetera, qui reduxit à mortuis: quod in Grecis periphi-
stam. iiii.

cum est propter articulos, in Latinis vero non item. Itaque ut hoc planius fieret, non dubitavi verborum collocationem mutare.

Καταρτίσαι υμᾶς ἐν παντί ἔργῳ ἀγαθῷ, εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ, ποιῶν ἐν ὑμῖν τὸ θεῖον ἔργον ἀγαθόν, διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐκείνου εἰς ὑμᾶς ἀποσταλτοῦ ἡμῶν.

Παρακαλῶ δὲ υμᾶς, ἀδελφοί, αἰεὶ ἔχετε τὴν λαλοῦσαν ψυχὴν ὡς καὶ ὁ ἀποστόλος ἔχει, ὥστε ἀποκαταστήσει ὑμᾶς ἐν παντί.

Γινώσκετε δὲ ὅτι ἀδελφὸν Τιμόθεον ἀποσταλμένον ὑμῖν εἶναι, ὅπως ὅταν ἔρχεται ὁμοῦ μετὰ υμᾶς.

Ἀπαίσατε πᾶν ἐκ τῆς γῆς ἡρώδης ὑμῶν καὶ πᾶν ἐκ τῆς ἀγίας. Ἀπαίσατε υμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς ἰταλίας.

Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν ἀμήν.

Πρὸς Εὐφροσύνην καὶ Πηνελόπειαν καὶ Νικανόρα καὶ Κλεομένην καὶ Περσίδα καὶ Ἰωάννην τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωάννου.

21 Perficiat vos in omni opere bono, ad præstandam ipsius voluntatem, efficiens in vobis quod acceptum sit in conspectu suo per Iesum Christum cui sit gloria in secula seculorum. Amen.

22 Precor autem vos, fratres, sufferte sermonē exhortationis: etenim breuibus scripsi vobis.

23 Nostis fratrem nostrum Timotheum solum esse: cum quo (si celerius venerit) visam vos.

24 Salutate omnes duces vestros, & omnes sanctos. Salutāt vos Itali.

25 Gratia sit cum omnibus vobis. Amen.

26 Ad Hebræos scripta est ex Italia per Timotheum.

27 Pro summo gaudio ducite, fratres mei, quoties in tentationes varias inciditis:

28 Illud sciētes, probationē fidei vestræ parere patientiā.

29 Cæterum patientiæ opus perfectum habeat, ut sitis perfecti & integri, ita ut nihil desit.

30 Quod si cui vestrum deest sapientia, postulet à Deo qui dat eam omnibus benignè, nec exprobrat: & dabitur ei.

31 Dispersis, quibus in te sit agnatio. Id est, fidelibus omnibus Iudeis, cuiusque tribus sint, per orbem terrarum dispersis. Nota est autem ex historicis prima illa decem tribuum, deinde reliquarum etiam duarum multiplex dispersio. Quum igitur Apostoli, quocumque loco esset, Iudeos omnium primos compellarent, non immerito Iacobus communem duodecim tribubus epistolam inscribit.

32 Pro summo gaudio ducite, fratres mei, quoties in tentationes varias inciditis: Illud sciētes, probationē fidei vestræ parere patientiā.

33 Cæterum patientiæ opus perfectum habeat, ut sitis perfecti & integri, ita ut nihil desit.

Epistola catholica Iacobi Apostoli.

Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου ἡμισελήτου καὶ αδελφῆς

Catholica catholica. Id est vniuersalis, quod videlicet vni alicui vel homini, vel civitati, vel regioni non sit inscripta. Eadem est ratio sequentium epistolarū Petri, & primæ Iohannis, & illius quæ Iudæ inscribitur: quam obrem communis nomine Catholica dicitur, ut recte annotauit Græcus scholiastes. Itaque error factum putato ut Canonice dicerentur. Nam si hoc epitheto dicimus distinctas esse ab aliis quarū legitima non esset auctoritas, causam non video cur Pauli epistolæ minus oportuerit eo nomine comprehendere. Deinde nusquam à Græcis ita inscribuntur. Postremò quum de istius quæ Iacobo tribuitur, atque etiam de posterioris à Petro scriptæ auctoritate diu à Latinis præferrit, sit dubitatum, non est probabile Canonice peculiari appellatione dictas fuisse.

NOVA INTERPR. VETVS.

Κεφάλαιον α΄

Ἰακώβου Θεοῦ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δούλου, τῆς δώδεκα φυλᾶς τοῦ ἐν τῇ διασπορᾷ ἔχοντος.

Πάσιν χαρὴν ἡ χάρις αὐτοῦ, ἀδελφοί μου, ὅταν περιεσπῶμαι ἀποκρίσασθαι πικρῶς.

Γινώσκοντες ὅτι ὁ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν.

Ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλει ἔχει, ὡς μηδὲν ἡμῶν ἐλάττω.

Εἰ δὲ τις ἐκ ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτείτω τὸν θεόν, ὅς ἐστιν ἀπαλῶς, καὶ μὴ ἐν θυμῷ, ὥστε δοθῇ αὐτῷ.

IACOBVS Dei ac Domini Iesu Christi filii seruus, duodecim tribubus dispersis, salutem.

Pro summo gaudio ducite, fratres mei, quoties in tentationes varias inciditis:

Illud sciētes, probationē fidei vestræ parere patientiā.

Cæterum patientiæ opus perfectum habeat, ut sitis perfecti & integri, ita ut nihil desit.

Quod si cui vestrum deest sapientia, postulet à Deo qui dat eam omnibus benignè, nec exprobrat: & dabitur ei.

IN CAPVT I.

1 Dispersis, quibus in te sit agnatio. Id est, fidelibus omnibus Iudeis, cuiusque tribus sint, per orbem terrarum dispersis. Nota est autem ex historicis prima illa decem tribuum, deinde reliquarum etiam duarum multiplex dispersio. Quum igitur Apostoli, quocumque loco esset, Iudeos omnium primos compellarent, non immerito Iacobus communem duodecim tribubus epistolam inscribit.

2 Pro summo gaudio ducite, fratres mei, quoties in tentationes varias inciditis: Illud sciētes, probationē fidei vestræ parere patientiā.

3 Cæterum patientiæ opus perfectum habeat, ut sitis perfecti & integri, ita ut nihil desit.

4 Quod si cui vestrum deest sapientia, postulet à Deo qui dat eam omnibus benignè, nec exprobrat: & dabitur ei.

5 Dispersis, quibus in te sit agnatio. Id est, fidelibus omnibus Iudeis, cuiusque tribus sint, per orbem terrarum dispersis. Nota est autem ex historicis prima illa decem tribuum, deinde reliquarum etiam duarum multiplex dispersio. Quum igitur Apostoli, quocumque loco esset, Iudeos omnium primos compellarent, non immerito Iacobus communem duodecim tribubus epistolam inscribit.

6 Pro summo gaudio ducite, fratres mei, quoties in tentationes varias inciditis: Illud sciētes, probationē fidei vestræ parere patientiā.

7 Cæterum patientiæ opus perfectum habeat, ut sitis perfecti & integri, ita ut nihil desit.

8 Quod si cui vestrum deest sapientia, postulet à Deo qui dat eam omnibus benignè, nec exprobrat: & dabitur ei.

Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνέβη
καὶ ἐλάλησεν, καὶ ἡμεῖς ἀκούσαμεν, καὶ
οὐκ ἀκούσαμεν τῶν λόγων τῶν ἁγίων,
ἀλλὰ ποιεῖν τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἀκούσαμεν
τῶν λόγων αὐτοῦ.

Εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνέβη, καὶ ἡμεῖς ἀκούσαμεν
καὶ οὐκ ἀκούσαμεν τῶν λόγων τῶν ἁγίων,
ἀλλὰ ποιεῖν τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἀκούσαμεν
τῶν λόγων αὐτοῦ.

Θρησκεία καθαρή καὶ ἀμείωτος πα-
τερὶς Θεὸς ὁ πατὴρ, αὐτὸς ὁ Θεός,
ὁ Θεὸς ὁ πατὴρ, αὐτὸς ὁ Θεός, ὁ Θεός
ὁ πατὴρ, αὐτὸς ὁ Θεός, ὁ Θεός ὁ πατὴρ,
αὐτὸς ὁ Θεός, ὁ Θεός ὁ πατὴρ, αὐτὸς ὁ Θεός.

Κεφάλαιον 6

Luc. 19. c. 17
deut. 19. c. 17
16. d. 19
prouer. 24. c. 24
eccl. 4. c. 2

Ἀδελφοί μου, μὴ ἐν πνεύματι κατα-
λείψετε τὸν λόγον τῆς Κλεῖας
καὶ οὐκ ἀκούετε τῶν λόγων αὐτοῦ.

Εάν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σκηνήν
ὑμῶν αὐτὴ ἡ χρυσόπαις, καὶ εἰσέλθῃ
καὶ ὁ χρυσόπαις, καὶ εἰσέλθῃ καὶ ὁ χρυσόπαις,
καὶ εἰσέλθῃ καὶ ὁ χρυσόπαις.

Καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
τῇ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
τῇ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
τῇ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Καὶ ὁ διέκρινας τὸν ἀδελφόν, καὶ ὁ
ἀδελφὸς διέκρινας τὸν ἀδελφόν,

Ἰντροσπεξερὶς ἐστὶν ἡμεῖς. Τῶν λόγων
ἐστὶν ἡμεῖς, καὶ ὁ διέκρινας τὸν ἀδελφόν,
καὶ ὁ διέκρινας τὸν ἀδελφόν.

Σὺ ἵππας, καὶ ὁ διέκρινας τὸν ἀδελφόν,
καὶ ὁ διέκρινας τὸν ἀδελφόν.

Religio, sanctitas. Non enumerat omnia verba
et sententias, sed quae sunt in eo, quod
dicitur. Et dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Cum respiciamus personarum, et personarum
responsum. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Eidem Domini, et eidem Domini. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Nonne discernimus, et nonne discernimus. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Peruersi delibantes, et peruersi delibantes. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

At qui introspexerit in per-
fectam illam Legē libertatis, &
in ea permanserit, quia nō fue-
rit auditor obliuioſus, sed effe-
ctor operis, beatus erit in ope-
re ſuo.

Siquis videtur religioſus eſſe
inter vos, non frænans lin-
guam ſuam, ſed ſuū ipſus cor
ſeducēs, huius vana eſt religio.

Religio pura & immaculata
apud Deū & Patrem, hæc eſt,
inuſitare orphanos & viduas in
afflictione ipſorum: & imma-
culatū ſeipſū ſeruare à mūdo.

CAP. II.

Patres mei, ne cum reſpe-
ctu perſonarum habetis fidē
Domini noſtri Jeſu Chriſti glo-
rioſi.

Nam ſiquis in cœtū veſtrū
ingrediatur, aurēu geſtans an-
nulum, veſte ſplendida, ingre-
diatur autem & pauper cū ſor-
dida veſte:

Et reſpexeritis ad eum qui
veſtem geſtat ſplendidam, &
dixeritis ei, Tu ſede hic pul-
chre: & pauperi dicatis, Tu ſita
illuc, aut ſede hic ſubter ſcabel-
lum meum:

Nōne diſcrimen feciſtis
apud vos, & facti eſtis iudices
peruerſe deliberantes?

Introſpexeritis, & introſpexeritis. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Sui ipſius cor ſeducēs, & ſeducēs. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Religio, sanctitas. Non enumerat omnia verba
et sententias, sed quae sunt in eo, quod
dicitur. Et dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Cum respiciamus personarum, et personarum
responsum. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Eidem Domini, et eidem Domini. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Nonne discernimus, et nonne discernimus. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Peruersi delibantes, et peruersi delibantes. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Qui autem introspexerit in
Legem perfectam libertatis,
et in ea permanserit, quia non
fuerit auditor obliuioſus, sed effe-
ctor operis, beatus erit in ope-
re ſuo.

Siquis videtur religioſus eſſe
inter vos, non frænans lin-
guam ſuam, ſed ſuū ipſus cor
ſeducēs, huius vana eſt religio.

Religio pura & immaculata
apud Deū & Patrem, hæc eſt,
inuſitare orphanos & viduas in
afflictione ipſorum: & imma-
culatū ſeipſū ſeruare à mūdo.

CAP. II.

Patres mei, ne cum reſpe-
ctu perſonarum habetis fidē
Domini noſtri Jeſu Chriſti glo-
rioſi.

Nam ſiquis in cœtū veſtrū
ingrediatur, aurēu geſtans an-
nulum, veſte ſplendida, ingre-
diatur autem & pauper cū ſor-
dida veſte:

Et reſpexeritis ad eum qui
veſtem geſtat ſplendidam, &
dixeritis ei, Tu ſede hic pul-
chre: & pauperi dicatis, Tu ſita
illuc, aut ſede hic ſubter ſcabel-
lum meum:

Nōne diſcrimen feciſtis
apud vos, & facti eſtis iudices
peruerſe deliberantes?

Introſpexeritis, & introſpexeritis. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Sui ipſius cor ſeducēs, & ſeducēs. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Religio, sanctitas. Non enumerat omnia verba
et sententias, sed quae sunt in eo, quod
dicitur. Et dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Cum respiciamus personarum, et personarum
responsum. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Eidem Domini, et eidem Domini. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Nonne discernimus, et nonne discernimus. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Peruersi delibantes, et peruersi delibantes. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

quum Deus ita gradus diſtinxerit ut ſatis appareat non parem eſſe omnium dignitatem. Ideo propoſuit hypo-
theſin in qua prioris eluceat quædam æſtimatione damnetur, ea videlicet quæ falſum provero diſcrimen le-
quatur, deinde in quo non ſeruetur modus, poſtremo cuius nō ſit rectus finis. Verbi gratia, ſi diuitem, quia di-
ues eſt, pauperi aliquis antepoſuit, peruerſum eſt in eo iudicium quod diuitias accipiat pro diſcrimine canone,
qui plane falſus eſt. Neque enim ex diuitiis æſtimandum eſt quis cui ſit antepoſendus. Quod ſi etiam ita præ-
ponatur diuites illi pauperi, ut pauper à me iugominoſe tractetur, iam error altero errore cumulatur. Hæc verò
peccata ſatis offendunt: quod tandem ſpectent omnia, ut inuicem diuitiis gratia. Interim iacet pauper quæ-
ſumus pius, doctus, regens diuites impius, indoctus, omnibus copiis redundans, ſplendide accipitur. Itaque à per-
uerſæ cogitationis iudice peruerſum ſit iudicium. Ergo (ut ad rem redeam) iudex peruerſus cogitationum,
ex Hebræorum iudicio, ſignificat iudicem non recte aſſectum, ſed qui iniqua molitur, quem Hebræum
quoniam ambiguum Venus interpretes & Eraſmus ſeruauerunt.

Axvovate ἀδελφοί μου ἀγαπῶντες, οὐ
χὲρ εἰς ἐλπίδα τοῦ αἰῶνος, καὶ
τοῦ αἰῶνος, καὶ τοῦ αἰῶνος, καὶ τοῦ αἰῶνος.

Nonne Deus elegit pauperes
mundi huius ut fierent diuites
fide, & heredes regni quod pro-
miſit iis à quibus diliguntur?

CAP. II.

Patres mei, ne cum reſpe-
ctu perſonarum habetis fidē
Domini noſtri Jeſu Chriſti glo-
rioſi.

Nam ſiquis in cœtū veſtrū
ingrediatur, aurēu geſtans an-
nulum, veſte ſplendida, ingre-
diatur autem & pauper cū ſor-
dida veſte:

Et reſpexeritis ad eum qui
veſtem geſtat ſplendidam, &
dixeritis ei, Tu ſede hic pul-
chre: & pauperi dicatis, Tu ſita
illuc, aut ſede hic ſubter ſcabel-
lum meum:

Nōne diſcrimen feciſtis
apud vos, & facti eſtis iudices
peruerſe deliberantes?

Introſpexeritis, & introſpexeritis. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Sui ipſius cor ſeducēs, & ſeducēs. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Religio, sanctitas. Non enumerat omnia verba
et sententias, sed quae sunt in eo, quod
dicitur. Et dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Cum respiciamus personarum, et personarum
responsum. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Eidem Domini, et eidem Domini. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Nonne discernimus, et nonne discernimus. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Peruersi delibantes, et peruersi delibantes. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

quum Deus ita gradus diſtinxerit ut ſatis appareat non parem eſſe omnium dignitatem. Ideo propoſuit hypo-
theſin in qua prioris eluceat quædam æſtimatione damnetur, ea videlicet quæ falſum provero diſcrimen le-
quatur, deinde in quo non ſeruetur modus, poſtremo cuius nō ſit rectus finis. Verbi gratia, ſi diuitem, quia di-
ues eſt, pauperi aliquis antepoſuit, peruerſum eſt in eo iudicium quod diuitias accipiat pro diſcrimine canone,
qui plane falſus eſt. Neque enim ex diuitiis æſtimandum eſt quis cui ſit antepoſendus. Quod ſi etiam ita præ-
ponatur diuites illi pauperi, ut pauper à me iugominoſe tractetur, iam error altero errore cumulatur. Hæc verò
peccata ſatis offendunt: quod tandem ſpectent omnia, ut inuicem diuitiis gratia. Interim iacet pauper quæ-
ſumus pius, doctus, regens diuites impius, indoctus, omnibus copiis redundans, ſplendide accipitur. Itaque à per-
uerſæ cogitationis iudice peruerſum ſit iudicium. Ergo (ut ad rem redeam) iudex peruerſus cogitationum,
ex Hebræorum iudicio, ſignificat iudicem non recte aſſectum, ſed qui iniqua molitur, quem Hebræum
quoniam ambiguum Venus interpretes & Eraſmus ſeruauerunt.

Axvovate ἀδελφοί μου ἀγαπῶντες, οὐ
χὲρ εἰς ἐλπίδα τοῦ αἰῶνος, καὶ
τοῦ αἰῶνος, καὶ τοῦ αἰῶνος, καὶ τοῦ αἰῶνος.

Nonne Deus elegit pauperes
mundi huius ut fierent diuites
fide, & heredes regni quod pro-
miſit iis à quibus diliguntur?

CAP. II.

Patres mei, ne cum reſpe-
ctu perſonarum habetis fidē
Domini noſtri Jeſu Chriſti glo-
rioſi.

Nam ſiquis in cœtū veſtrū
ingrediatur, aurēu geſtans an-
nulum, veſte ſplendida, ingre-
diatur autem & pauper cū ſor-
dida veſte:

Et reſpexeritis ad eum qui
veſtem geſtat ſplendidam, &
dixeritis ei, Tu ſede hic pul-
chre: & pauperi dicatis, Tu ſita
illuc, aut ſede hic ſubter ſcabel-
lum meum:

Nōne diſcrimen feciſtis
apud vos, & facti eſtis iudices
peruerſe deliberantes?

Introſpexeritis, & introſpexeritis. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Sui ipſius cor ſeducēs, & ſeducēs. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Religio, sanctitas. Non enumerat omnia verba
et sententias, sed quae sunt in eo, quod
dicitur. Et dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Cum respiciamus personarum, et personarum
responsum. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Eidem Domini, et eidem Domini. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Nonne discernimus, et nonne discernimus. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Peruersi delibantes, et peruersi delibantes. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

quum Deus ita gradus diſtinxerit ut ſatis appareat non parem eſſe omnium dignitatem. Ideo propoſuit hypo-
theſin in qua prioris eluceat quædam æſtimatione damnetur, ea videlicet quæ falſum provero diſcrimen le-
quatur, deinde in quo non ſeruetur modus, poſtremo cuius nō ſit rectus finis. Verbi gratia, ſi diuitem, quia di-
ues eſt, pauperi aliquis antepoſuit, peruerſum eſt in eo iudicium quod diuitias accipiat pro diſcrimine canone,
qui plane falſus eſt. Neque enim ex diuitiis æſtimandum eſt quis cui ſit antepoſendus. Quod ſi etiam ita præ-
ponatur diuites illi pauperi, ut pauper à me iugominoſe tractetur, iam error altero errore cumulatur. Hæc verò
peccata ſatis offendunt: quod tandem ſpectent omnia, ut inuicem diuitiis gratia. Interim iacet pauper quæ-
ſumus pius, doctus, regens diuites impius, indoctus, omnibus copiis redundans, ſplendide accipitur. Itaque à per-
uerſæ cogitationis iudice peruerſum ſit iudicium. Ergo (ut ad rem redeam) iudex peruerſus cogitationum,
ex Hebræorum iudicio, ſignificat iudicem non recte aſſectum, ſed qui iniqua molitur, quem Hebræum
quoniam ambiguum Venus interpretes & Eraſmus ſeruauerunt.

Axvovate ἀδελφοί μου ἀγαπῶντες, οὐ
χὲρ εἰς ἐλπίδα τοῦ αἰῶνος, καὶ
τοῦ αἰῶνος, καὶ τοῦ αἰῶνος, καὶ τοῦ αἰῶνος.

Nonne Deus elegit pauperes
mundi huius ut fierent diuites
fide, & heredes regni quod pro-
miſit iis à quibus diliguntur?

CAP. II.

Patres mei, ne cum reſpe-
ctu perſonarum habetis fidē
Domini noſtri Jeſu Chriſti glo-
rioſi.

Nam ſiquis in cœtū veſtrū
ingrediatur, aurēu geſtans an-
nulum, veſte ſplendida, ingre-
diatur autem & pauper cū ſor-
dida veſte:

Et reſpexeritis ad eum qui
veſtem geſtat ſplendidam, &
dixeritis ei, Tu ſede hic pul-
chre: & pauperi dicatis, Tu ſita
illuc, aut ſede hic ſubter ſcabel-
lum meum:

Nōne diſcrimen feciſtis
apud vos, & facti eſtis iudices
peruerſe deliberantes?

Introſpexeritis, & introſpexeritis. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Sui ipſius cor ſeducēs, & ſeducēs. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Religio, sanctitas. Non enumerat omnia verba
et sententias, sed quae sunt in eo, quod
dicitur. Et dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Cum respiciamus personarum, et personarum
responsum. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Eidem Domini, et eidem Domini. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Nonne discernimus, et nonne discernimus. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

Peruersi delibantes, et peruersi delibantes. Quod dicitur, quod dicitur, quod dicitur.

